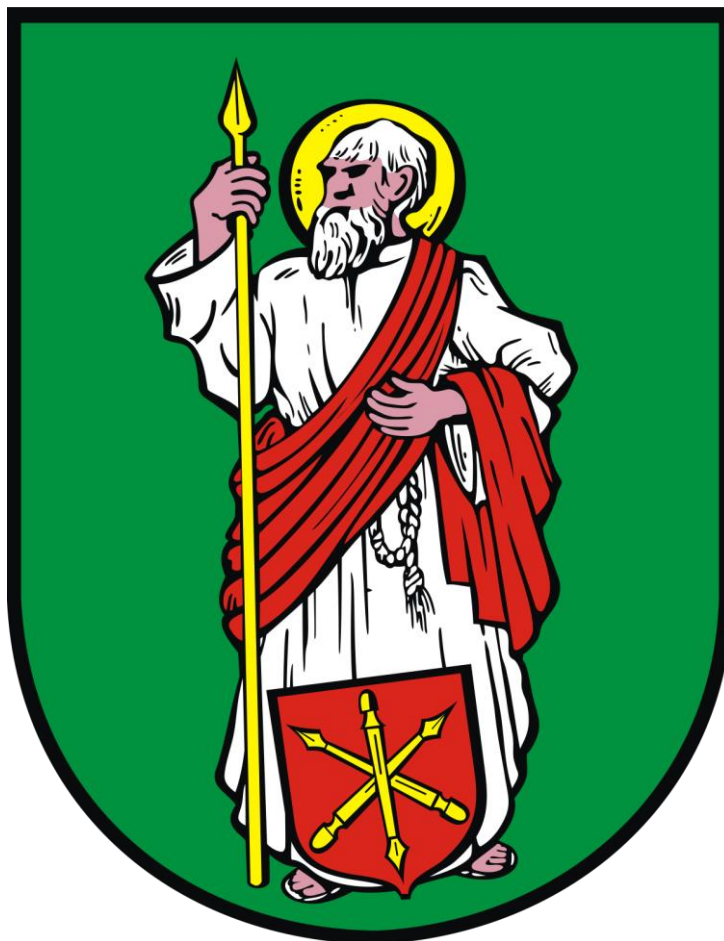

Projekt

Załącznik do Uchwały Rady Miasta Tomaszów Lubelski w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Wstęp

Rewitalizacja (dosłownie: ożywienie, przywrócenie do życia) jest procesem wprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów miasta.

Rewitalizacja to nie tylko remonty. Jej celem jest przywrócenie do życia zdegradowanej części miasta i uzupełnienie jej o nowe funkcje. Mówiąc najprościej jest to wprowadzenie takich zmian na obszarze części miasta, dzięki którym będzie się lepiej żyło, przebywało i pracowało.

Rewitalizacja to też praca z ludźmi, z lokalną społecznością. I nawet jeśli remonty budynków i przestrzeni publicznych są najbardziej efektywne – najważniejsze jest przezwyciężenie kryzysu społecznego.

Rewitalizacja jest długim procesem. Jej powodzenie zależy od nas wszystkich – mieszkańców całego miasta, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, placówek edukacyjnych, instytucji kultury, uczelni wyższych, urzędów.

Ramy prawne dla procesu rewitalizacji w Polsce zawarte zostały w Ustawie z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji. Jednym z istotniejszych elementów ustawy jest uregulowanie kwestii dotyczących Gminnych Programów Rewitalizacji (GPR), które są podstawowym narzędziem nakierowanym na kompleksowe podejście do procesu oraz podejmowanie działań w ścisłej współpracy ze społecznością lokalną.

Ustawa przewiduje także specjalne rozwiązania ułatwiające prowadzenie procesu rewitalizacji w gminie. Jednym z nich jest wyznaczenie Specjalnej Strefy Rewitalizacji (SSR), która umożliwia korzystanie ze szczególnych udogodnień takich jak np. możliwość przyznania przez gminę dla właścicieli lub użytkowników wieczystych dotacji na remonty budynków.

Gminny Program Rewitalizacji (GPR) jest podstawowym dokumentem uchwalonym przez gminę umożliwiającym prowadzenie kompleksowych działań rewitalizacyjnych na wyznaczonym obszarze przy współdziałaniu lokalnej społeczności.

Fundamentem Gminnego Programu Rewitalizacji jest **szczegółowa diagnoza** obszaru rewitalizacji, która ukazuje występujące na nim negatywne zjawiska społeczne, gospodarcze i przestrzenno-funkcjonalne.

GPR określa, na podstawie wyników diagnozy, **cele rewitalizacji oraz kierunki działań**, za pośrednictwem których wskazany obszar ma zostać wyprowadzony ze stanu kryzysu, w którym się aktualnie znajduje. Zawiera również **opis przedsięwzięć**, które będą realizowane na obszarze rewitalizacji.

1. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument stanowi kompleksową diagnozę Miasta Tomaszów Lubelski w pięciu kluczowych sferach: **społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej**. Diagnoza została opracowana na potrzeby sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2021-2026 i stanowi załącznik do Uchwały Rady Miasta Tomaszów Lubelski w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Zawarta w niej analiza negatywnych zjawisk oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie Miasta Tomaszów Lubelski pozwoliła na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Ustawa o rewitalizacji wprowadza określenie szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji. Jej opracowanie jest – zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 2 konieczne do sporządzenia gminnego programu rewitalizacji. Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 1 powinna ona zawierać obowiązkowo:

- analizę negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej
 - analizę lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszar
- należy wskazać także:

- skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Część diagnostyczno-analityczna obejmują diagnozę Miasta Tomaszów Lubelski wykonaną na podstawie Monitora Miast Polski, która obrazuje miejsce Tomaszowa Lubelskiego na tle porównywalny jednostek na terenie województwa lubelskiego.

Szczegółowa część diagnostyczno-analityczna obejmuje metodologię delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz określenie ich zasięgów przestrzennych poprzez wskazanie przebiegu granic na terenie miasta. Ponadto zawiera szczegółową diagnozę wyznaczonego obszaru rewitalizacji w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno- -funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej

wraz ze skwantyfikowanymi danymi i ich analizą w celu przedstawienia skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych.

Ocenę skali koncentracji negatywnych zjawisk oparto na danych pozyskanych od Urzędu Miasta Tomaszów Lubelski, statystyk Komendy Miejskiej Policji w Tomaszowie Lubelskim, danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i Urzędu Pracy w Tomaszowie Lubelskim oraz statystyk publicznych pochodzących m.in. z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Do sporządzenia diagnozy wykorzystano również wyniki badań społecznych przeprowadzonych wśród mieszkańców, wyniki badań ankietowych i wywiady z mieszkańcami wszystkich obrębów oraz wnioski płynące z badań jakościowych (wywiady indywidualne z przedstawicielem Ośrodka Pomocy Społecznej oraz przedstawicielem lokalnej społeczności). Wszelkie opisy uwzględniają sytuację w mieście i w miarę możliwości odniesienie do wydzielonych obszarów.

Analiza poszczególnych obszarów pozwoliła na zobrazowanie wewnętrznego zróżnicowania obszaru miejskiego oraz sprawdzenie czy rzeczywiście wstępnie wytypowane obszary zdegradowane wymagają działań rewitalizacyjnych.

W toku wcześniejszych prac wyodrębniono obszar zdegradowany przewidziany do rewitalizacji, który podzielono na trzy podobszary

3 podobszary

2. METODOLOGIA DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Metodologię wyznaczenia obszaru zdegradowanego i podobszarów rewitalizacji oraz szczegółowy przebieg procesu diagnostycznego miasta zawiera *Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z wielokryterialną analizą przestrzenną pozwalającą na delimitację obszaru rewitalizacji na terenie Miasta Tomaszów Lubelski*. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, *rewitalizacja* to „kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu

kryzysowego obszarów zdegradowanych”, dlatego przy wyznaczaniu zasięgu obszaru zdegradowanego wzięto pod uwagę zestaw kryteriów zawarty w art. 9 ust. 1 ww. ustawy i Wytycznych, które wskazują na istnienie stanu kryzysowego na danym terenie.

Stan kryzysowy zdefiniowany został jako „stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

1) społecznej - ze szczególnym uwzględnieniem, demografii, dostępności do szkół, ubóstwa, bezrobocia oraz wykluczenia;

2) *gospodarczej* – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;

3) *środowiskowej* – w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi bądź stanu środowiska;

4) *przestrzenno-funkcjonalnej* – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych;

5) *technicznej* – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całego miasta”

W związku z powyższym, w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego Miasto Tomaszów Lubelski podzielone zostało na *jednostki strukturalne (referencyjne)*, w sposób odpowiadający istniejącym powiązaniom funkcjonalnym. W procesie diagnostycznym przyjęto podział miasta na okręgi wyborcze.

Numer okręgu, Granice okręgu

1 Ulice:

29 listopada Fryderyka Szopena Gałczyńskiego Kościelna Króla Jana Sobieskiego (numery nieparzyste od nr 1 do nr 9 i numery parzyste od nr 2 do nr 8) Krucza Łaszczowiecka Majdańska Ofiar Bełzca Orzeszkowej Rymarska Rynek Rynek Solny Starocerkiewna Starozamojska Stawisko Świętojurska Wiejska Wilhelma Szczepankiewicza „Drugą” Zamojska (numery parzyste od nr 2 do nr 48) Robotnicza 1

2 Ulice:

Bracka Głowackiego Grota-Roweckiego Jana Kilińskiego Kopernika Króla Jana Sobieskiego (numery nieparzyste od nr 11 do nr 21 i numery parzyste od nr 10 do nr 22) Króla Władysława Jagiełły Króla Władysława Łokietka Króla Zygmunta (numery nieparzyste od nr 9 do nr 83 i numery parzyste od nr 14 do nr 120) Królewska (numery nieparzyste od nr 1 do nr 19h i numery parzyste od nr 2 do nr 28) Królowej Jadwigi Lwowska (numery nieparzyste od nr 1 do nr 49) Mydlarska Piotra Skargi Stanisława Staszica Stefana Wyszyńskiego 1 19-06-2021 3 www.tomaszow-lubelski.pl

3 Ulice:

Ignacego Malca Janusza Petera Klasztorna Króla Zygmunta (numery nieparzyste od nr 1 do nr 7 i numery parzyste od nr 2 do nr 12) Królewska (numery nieparzyste od nr 21 do nr 45 i numery parzyste od nr 30 do nr 50) Lwowska (numery nieparzyste od nr 51 do nr 91a) Obrońców Westerplatte Pogodna Stanisława Żółkiewskiego Stefana Żeromskiego Prezydenta Lecha Kaczyńskiego Tęczowa 1

4 Ulice:

Bartłomowicza Batalionów Chłopskich Czesława Aborowicza Lwowska (numery nieparzyste od nr 93 do 133A) Piotra Ściegiennego Podleśna Promienna Radosna Rolnicza Rzemieśnicza Słoneczna Słowicza Wschodnia Zacisze 1

5 Ulice:

Gen. Józefa Hallera Gen. Leopolda Okulickiego (numery nieparzyste od nr 1 do nr 45 i numery parzyste od nr 2 do 38) Henryka Sienkiewicza (numery nieparzyste od nr 1 do nr 17) Ignacego Paderewskiego Lwowska (numery parzyste od nr 88 do nr 128) Marii Dąbrowskiej Marii Skłodowskiej Melchiora Wańkowicza Niepodległości Sanitariuszek Polskich Sowińskiego Stanisława Moniuszki (numery nieparzyste od nr 1 do nr 25 i numery parzyste od nr 2 do 28) Wyzwolenia (numery nieparzyste od nr 1A do nr 7 i numery parzyste od nr 2 do nr 38) 1 19-06-2021 4 www.tomaszow-lubelski.pl

6 Ulice:

Aleja Południowa (numery nieparzyste od nr 1 do nr 41d i numery parzyste od nr 2 do nr 68) Bolesława Prusa Feliksa Zawadzkiego Henryka Płońskiego Jarosława Iwaszkiewicza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego Stanisława Moniuszki (numery nieparzyste od nr 53 do nr 69a) Szkoci Dół Władysława Reymonta Wyzwolenia (numery nieparzyste od nr 9 do nr 93 i numery parzyste od nr 40 do nr 134) Zenona Jachymka „Wiktor” (numery nieparzyste od nr 21 do nr 61 i numery parzyste od nr 18 do nr 48) 1

7 Ulice:

Aleja Południowa (numery nieparzyste od nr 43 do nr 79 i numery parzyste do nr 70 do nr 92) Cypriana Kamila Norwida Emilii Plater Janusza Kusocińskiego Karpińskiego Konrada Wallenroda Księcia Józefa Poniatowskiego (numery nieparzyste od nr 29 do nr 85 i numery parzyste od nr 24 do nr 86) Leśna (numery nieparzyste od nr 13 do nr 67) Macieja Rataja Marii Konopnickiej Na Skarpie Roztocze Stanisława Moniuszki (numery nieparzyste od nr 71 do nr 121 i numery parzyste od nr 60 do nr 158) Wilcza Wyzwolenia (numery nieparzyste od nr 95 do nr 111 i numery parzyste od nr 136 do nr 154 A) Zenona Jachymka „Wiktora” (numery nieparzyste od nr 1 do nr 19 i numery parzyste od nr 2 do nr 16) Dolna 1 19-06-2021 5 www.tomaszow-lubelski.pl

8 Ulice:

Antoniego Wojtkowiaka Gen. Leopolda Okulickiego (numery nieparzyste od nr 47 do nr 75 i numery parzyste od nr 40 do nr 42) Gen. Tadeusza „Bora” Komorowskiego Henryka Sienkiewicza (numery nieparzyste od nr 19A do nr 39 i numery parzyste od nr 2 do nr 12) Józefa Ignacego Kraszewskiego Księcia Józefa Poniatowskiego (numery nieparzyste od nr 1 do nr 27 i numery parzyste od 2 do nr 22) Leśna (numery nieparzyste od nr 1 do nr 11) Lwowska (numery parzyste od nr 70 do nr 86) Mickiewicza Ordynacka Partyzantów Siwa Dolina Słowackiego Staffa Stanisława Moniuszki (numery nieparzyste od nr 27 do nr 51 i numery parzyste od nr 30 do nr 58) Szarych Szeregów Romana Dmowskiego Wyspiańskiego Żwirki i Wigury (numery nieparzyste od nr 1 do nr 7 i numery parzyste od nr 2 do nr 24) Aleje Grunwaldzkie Papieża Jana Pawła II (numery nieparzyste od nr 1 do nr 1 i numery parzyste od nr 2 do nr 2) Tuwima 1

9 Ulice:

Jana Matejki Kościuszki (numery nieparzyste od nr 1 do nr 19) Lwowska (numery parzyste od nr 48 do nr 68) Papieża Jana Pawła II (numery nieparzyste od nr 3 do nr 7 i numery parzyste od nr 4 do nr 22) 1

10 Ulice:

Aleja Sportowa Artura Grottgera Asnyka Brygady Dr. Józefa Rybickiego III Dywizji Piechoty Jana Minora Kazimierza Ligowskiego (numery nieparzyste od nr 1 do nr 43) Kościuszki (numery nieparzyste od nr 53 do nr 129 i numery parzyste od nr 76 do nr 110A) Lipowa (numery nieparzyste od nr 1 do nr 9a) Literacka Łukasińskiego Maziarnia Wesola Żwirki i Wigury (numery nieparzyste od nr 9 do nr 29 i numery parzyste od nr 26 do nr 66) 1 19-06-2021 6 www.tomaszow-lubelski.pl

11 Ulice:

Kazimierza Ligowskiego (numery parzyste od nr 2 do nr 40) Kościuszki (numery nieparzyste od nr 21 do nr 51) Papieża Jana Pawła II (numery nieparzyste od nr 9 do nr 27) Tomasz Zamojskiego 1

12 Ulice:

Bolesława Chrobrego Hubala Józefa Piłsudskiego (numery nieparzyste od nr 77 do nr 97 i numery parzyste od nr 60A do nr 86) Józefowska Kombatantów II Wojny Światowej Ks. Ignacego Skorupki Lipowa (numery nieparzyste od nr 11 do nr 41 i numery parzyste od nr 2 do nr 22) Mjr. Henryka Sucharskiego Obrońców Pokoju Ogrodowa Spokojna Sybiraków Wiśniowa Władysława Broniewskiego Wojska Polskiego Zielona Żołnierzy Września Żwirki i Wigury (numery nieparzyste od nr 31 do nr 71 i numery parzyste od nr 68 do nr 82) 1

13 Ulice:

Kościuszki (numery parzyste od nr 14 do nr 74) Tadeusza Rejtana 1

14 Ulice:

Boya-Żeleńskiego Chocimska Gen. Władysława Andersa Janusza Korczaka Józefa Piłsudskiego (numery nieparzyste od nr 1 do nr 75 i numery parzyste od nr 2 do nr 60) Kościuszki (numery parzyste od nr 2 do nr 12) Lwowska (numery parzyste od nr 2 do nr 46) Piekarska Romualda Traugutta Struga 1 19-06-2021 7 www.tomaszow-lubelski.pl

15 Ulice:

Armii Krajowej Edmunda Wasilewskiego Jana Długosza Legionów Polskich Polna Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego Reja Rogózieńska Gen. Antoniego Szyllinga Szymanowskiego Tadeusza Piskora Wincentego Witosa Władysława Sikorskiego Zamojska (numery nieparzyste od nr 1 do nr 51) Zarzecze Folwarczna 1

Analiza danych ilościowych w ustalonych jednostkach strukturalnych pozwoliła na stosunkowo łatwe zidentyfikowanie lokalizacji problemów i wyznaczenie granic obszaru zdegradowanego.

Zgodnie Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w przeprowadzonej diagnozie dokonano analizy porównawczej jednostek referencyjnych, opartej na zestawie wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji we wszystkich sferach pozwalających na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania zjawisk kryzysowych i potencjałów lokalnych na terenie miasta. Syntetyczne wskaźniki koncentracji zjawisk kryzysowych w poszczególnych sferach przedstawione zostały na mapach poglądowych z podziałem na jednostki strukturalne. Jako główne kryteria delimitacji obszaru zdegradowanego przyjęto analizę, wskaźniki ustalone na podstawie danych statystycznych gromadzonych w Mieście Tomaszów Lubelski, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz instytucji zewnętrznych, m.in.: Urzędu Pracy, Komendy Policji w Tomaszowie Lubelskim, a także ogólnodostępne dane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Część pozyskanych danych została wykorzystana do porównawczej analizy ilościowej wskaźników ze średnią wartością dla całego miasta, a część posłużyła do dokonania analizy jakościowej charakteryzującej ważne dla rewitalizacji deficyty i problemy obszarów oraz lokalne potencjały.

W ramach prac nad szeroką diagnozą Miasta Tomaszów Lubelski przeprowadzono prace polegające na zgromadzeniu materiałów źródłowych oraz danych dotyczących miasta, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Przeprowadzono wnikliwą kwerendę materiałów dotyczących wartości naturalnych i kulturowych.

Dodatkowo na obszarze miasta, w każdym z okręgów przeprowadzone zostały bezpośrednie badania ankietowe wśród radnych, wywiady oraz wizja lokalna, dzięki czemu pozyskano informacje niefigurujące w żadnym z dostępnych źródeł informacji.

Przeprowadzono badanie ankietowe i wywiad w oparciu o przygotowany wzór:

Wzór badania:

ANKIETA

DO SPORZĄDZENIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI NA LATA 2021-2026

Opracowanie Programu Rewitalizacji Obszarów Zdegradowanych

Szanowni Państwo,

Pragniemy poznać Państwa opinię na temat rewitalizacji terenów w naszym mieście.

Informacja uzyskana dzięki Państwa informacjom umożliwi nam opracowanie programu rewitalizacji i pozwoli na podjęcie działań. Celem rewitalizacji jest poprawa zdegradowanych obszarów miejskich powiązana z ich aktywizacją społeczną. Badanie jest anonimowe, a wyniki posłużą jedynie do opracowania programu rewitalizacji dla miasta.

Rewitalizacja – stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, przez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowany terytorialnie*. Rewitalizacja dotyczy nie tylko infrastruktury, ale przede wszystkim stworzenia odpowiednich warunków do poprawy warunków życia społeczności lokalnej, znajdującej się na rewitalizowanym obszarze.

*Zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

I. Proszę wskazać, który obszar miasta Pana(i) zdaniem powinien być poddany procesowi rewitalizacji (można wskazać kilka terenów).

Centrum Miasta Tomaszów Lubelski - Rynek

	1 Centrum Miasta Tomaszów Lubelski - Rynek	Granice obszaru	Nr okręgu wyborczego
☐	1	W granicach ulic:	
☐	2	W granicach ulic:	
☐	3	W granicach ulic:	

Teren zdegradowany - niezagospodarowany - w granicach ulic:

	Teren zdegradowany - niezagospodarowany	Granice obszaru	Nr okręgu wyborczego
☐	A	W granicach ulic:	
☐	B	W granicach ulic:	
☐	C	W granicach ulic:	
☐	D	W granicach ulic:	

Tren zdegradowany - dawnego dworca PKS - w granicach ulic:

	Tren zdegradowany - dawnego dworca PKS - w granicach ulic	Granice obszaru	Nr okręgu wyborczego
☐	A	W granicach ulic:	
☐	B	W granicach ulic:	
☐	C	W granicach ulic:	

inne (proszę wymienić jakie)

.....
.....
.....
.....

II. Proszę podać jeden teren, który Pana(i) zdaniem powinien być poddany rewitalizacji w pierwszej kolejności.

.....
.....
.....
.....

III. Proszę podać Pana(i) związek z tym terenem (można wskazać kilka odpowiedzi).

- miejsce zamieszkania
 - miejsce pracy
 - miejsce prowadzenia działalności gospodarczej
 - klient
 - miejsce rekreacji, wypoczynku
 - inne (jakie)
-

IV. Proszę ocenić wymienione elementy związane z jakością życia na wskazanym przez Pana(nią) obszarze rewitalizacji.

Lp.	Wyszczególnienie	Niska	Średnia	Wysoka
1.	Estetyka otoczenia.	☐	☐	☐
2.	Aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych.	☐	☐	☐
3.	Poczucie bezpieczeństwa.	☐	☐	☐
4.	Samoorganizacja społeczna i współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi.	☐	☐	☐

V. Jakie problemy Pana(i) zdaniem występują na wybranym przez Pana(i) obszarze?

Lp.	Wyszczególnienie	Brak problemu	Niskie zagrożenie problemem	Średnie zagrożenie problemem	Wysokie zagrożenie problemem
1.	Przestępczość	☐	☐	☐	☐
2.	Przestępczość młodocianych	☐	☐	☐	☐

Lp.	Wyszczególnienie	Brak problemu	Niskie zagrożenie problemem	Średnie zagrożenie problemem	Wysokie zagrożenie problemem
3.	Bezrobocie	☐	☐	☐	☐
4.	Bieda	☐	☐	☐	☐
5.	Alkoholizm	☐	☐	☐	☐
6.	Przemoc w rodzinie	☐	☐	☐	☐
7.	Narkomania	☐	☐	☐	☐
8.	Brak dostępu do nowoczesnej technologii (komputer, Internet)	☐	☐	☐	☐
9.	Brak podstawowych mediów	☐	☐	☐	☐
10.	Stan dróg	☐	☐	☐	☐
11.	Połączenia komunikacyjne, ilość dróg	☐	☐	☐	☐
12.	Stan budynków kubaturowych (mieszkalnych, usługowych, handlowych itp.)	☐	☐	☐	☐
13.	Stan zabytków	☐	☐	☐	☐
14.	Zanieczyszczenie środowiska	☐	☐	☐	☐

VI. Proszę ocenić poziom działania wymienionych podmiotów w wybranym obszarze.

Lp.	Wyszczególnienie	Bardzo dobra	dobra	zła
1.	Stan dróg, chodników i parkingów	☐	☐	☐
2	Komunikacja (w jakim sensie?)	☐	☐	☐
3	Usługi telefoniczne/ Internet	☐	☐	☐
4	Handel/usługi	☐	☐	☐
5	Usługi bankowe	☐	☐	☐
6	Baza noclegowa	☐	☐	☐
7	Baza gastronomiczna	☐	☐	☐
8	Oferta kulturalna	☐	☐	☐
9	Oferta turystyczna	☐	☐	☐
10	Baza sportowa, wypoczynkowa i rekreacyjna	☐	☐	☐
11	Służba zdrowia	☐	☐	☐
12	Oferta inwestycyjna – przewidywane inwestycje	☐	☐	☐

VII. Czy uważa Pan(i) że problem rewitalizacji jest ważny dla Pana(i) miasta?

Tak Nie Nie mam zdania

VIII. Czy problem rewitalizacji jest dla Pana(i) ważny osobiście?

Tak Nie Nie mam zdania

IX. Metryczka

Płeć: K M

Wiek: do 30

31-40

41-50

51-60

60 i więcej

X. Wykształcenie:

podstawowe,

gimnazjalne,

zawodowe,

średnie,

wyższe.

Zamieszkuję w Tomaszowie Lubelskim przy ul.

.....

**Dziękujemy za wypełnienie
ankiety**

W procesie delimitacji obszaru zdegradowanego wykorzystano różnorodne źródła informacji, dzięki czemu zastosowane podejście ma charakter kompleksowy i łączy wykorzystanie metod ilościowych z jakościowymi.

Istotnym dokumentem dla opracowania szczegółowej diagnozy Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2021-2026 była zaktualizowana

Strategia Rozwoju Lokalnego Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017 – 2022

Problemy zidentyfikowane w strategii zostały uwzględnione podczas opracowania diagnozy Miasta Tomaszów Lubelski

Przedstawione problemy zostały przeanalizowane w poszczególnych okręgach. Analiza problemów społecznych została uzupełniona analizą wskaźników odpowiednich dla problemów gospodarczych, przestrzenno -funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych.

3. INFORMACJE DOTYCZĄCE MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI

Tomaszów Lubelski – miasto w województwie lubelskim, siedziba powiatu tomaszowskiego oraz gminy wiejskiej Tomaszów Lubelski, Leży na Roztoczu Środkowym, nad Sołokiją. Według danych GUS z 31 grudnia 2019 r. Tomaszów Lubelski liczył 19 035 mieszkańców.

W mieście funkcjonuje przemysł środków transportu, spożywczy (przetwórstwo owoców i warzyw). Węzeł dróg wojewódzkich nr 850 oraz nr 853, a także drogi krajowej nr 17. Miasto jest bazą wypadową na Roztocze.

Tomaszów Lubelski leży na historycznej Rusi Czerwonej, w dawnej ziemi bełskiej, stanowiącej wcześniej księstwo bełskie. Prywatne miasto

szlacheckie lokowane w 1621 roku. W XVI wieku położone było na terenie województwa bełskiego.

Według danych z roku 2002 Tomaszów Lubelski ma obszar 13,33 km², w tym:

- użytki rolne: 48%
- użytki leśne: 9%.

Miasto stanowi 0,9% powierzchni powiatu. Miasto otacza (sąsiaduje) gmina wiejska Tomaszów Lubelski. W latach 1975–1998 miasto administracyjnie należało do województwa zamojskiego.

Tomaszów Lubelski usytuowany jest w odległości ok. 28 km od przejścia granicznego Hrebenne - Rawa Ruska. Bliskość przejścia granicznego została skutecznie wykorzystana dla rozwoju gospodarczego i kulturalnego regionu. W perspektywie miasto może pełnić rolę pośrednika w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych Unii Europejskiej z Ukrainą. Atutem miasta jest jego umiejscowienie na Roztoczu na wysokości 275m n.p.m. nad rzeka Sołokiją. Ten atrakcyjny turystycznie region przyciąga coraz więcej turystów. Tomaszów Lubelski jest ono stolicą Roztocza Środkowego, niestety obecnie nie wykorzystuje w pełni swojego położenia na atrakcyjnym turystycznie terenie. Korzyści lokalizacji wynikają także z położenia miasta przy ważnej dla całego województwa trasie drogie krajowej Nr 17, stanowiącej transeuropejski szlak komunikacyjny w relacji Gdańsk- Warszawa- Lublin- Lwów-Kijów. Stanowi to element przyciągający inwestorów kierujących ofertę na wschód, ma także znaczenie w rozwoju turystyki krajowej i zagranicznej (bliskość Lwowa). Z Tomaszowa wiodą drogi m.in. do Biłgoraja, Hrubieszowa, Suśca i Krasnobrodu. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w położonym w odległości 7 km od Tomaszowa Lubelskiego - Bełzcu.

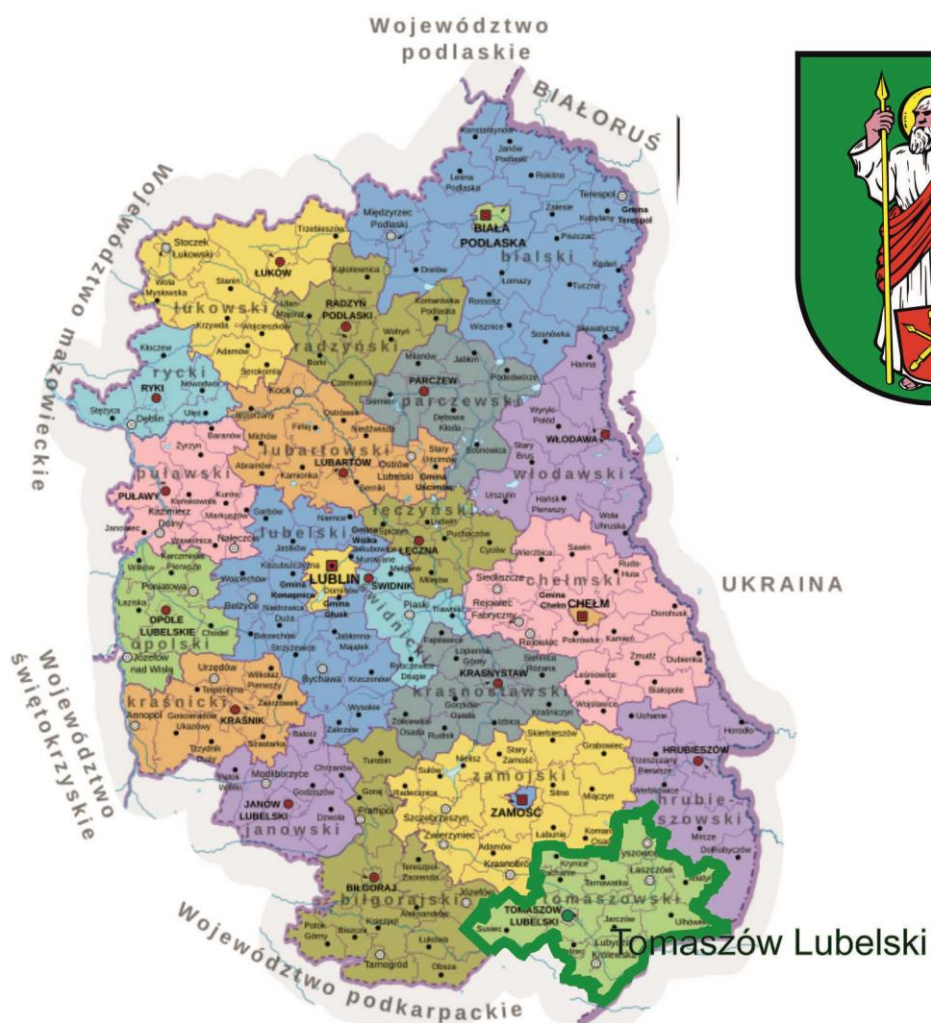
Tomaszów Lubelski posiada stosunkowo dobrze rozwiniętą infrastrukturę. Władze miasta dążą do realizacji modelu strategicznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego. Wyrazem tego jest opracowanie dokumentów strategicznych w postaci: Strategii rozwoju miasta, Wieloletniego Planu Inwestycyjnego, umożliwiającego stałe badanie zdolności kredytowej i płynności

finansowej miasta, a także tworzenie alternatywnych scenariuszy montażu finansowego inwestycji. Duża odległość od większych metropolii zmusza władze miasta do samodzielnego wyznaczania kierunków rozwoju.

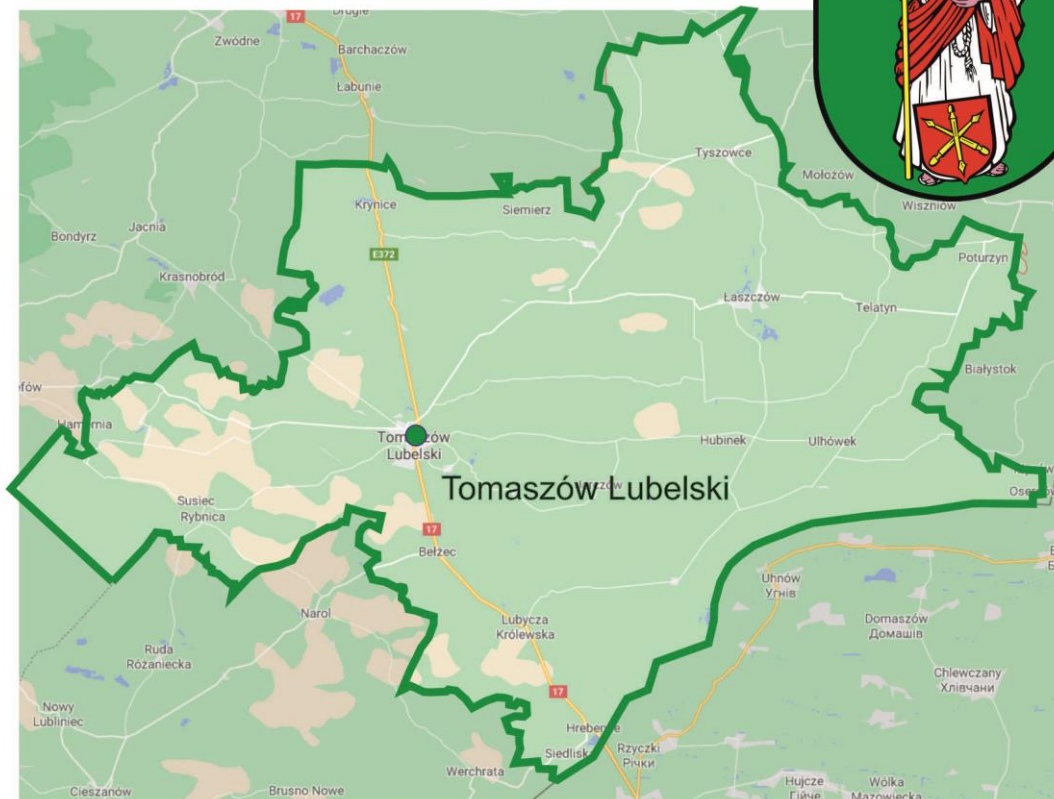
Podsumowując można stwierdzić, że Tomaszów Lubelski należy do jednostek samorządowych o dużej atrakcyjności lokalizacyjnej dla funkcji mieszkaniowych, gospodarczych i rekreacyjno-wypoczynkowych. W dużym stopniu jest to wynikiem „renty położenia”, czyli niewielkiej odległości od granicy z Ukrainą oraz atrakcyjności turystycznej miasta.

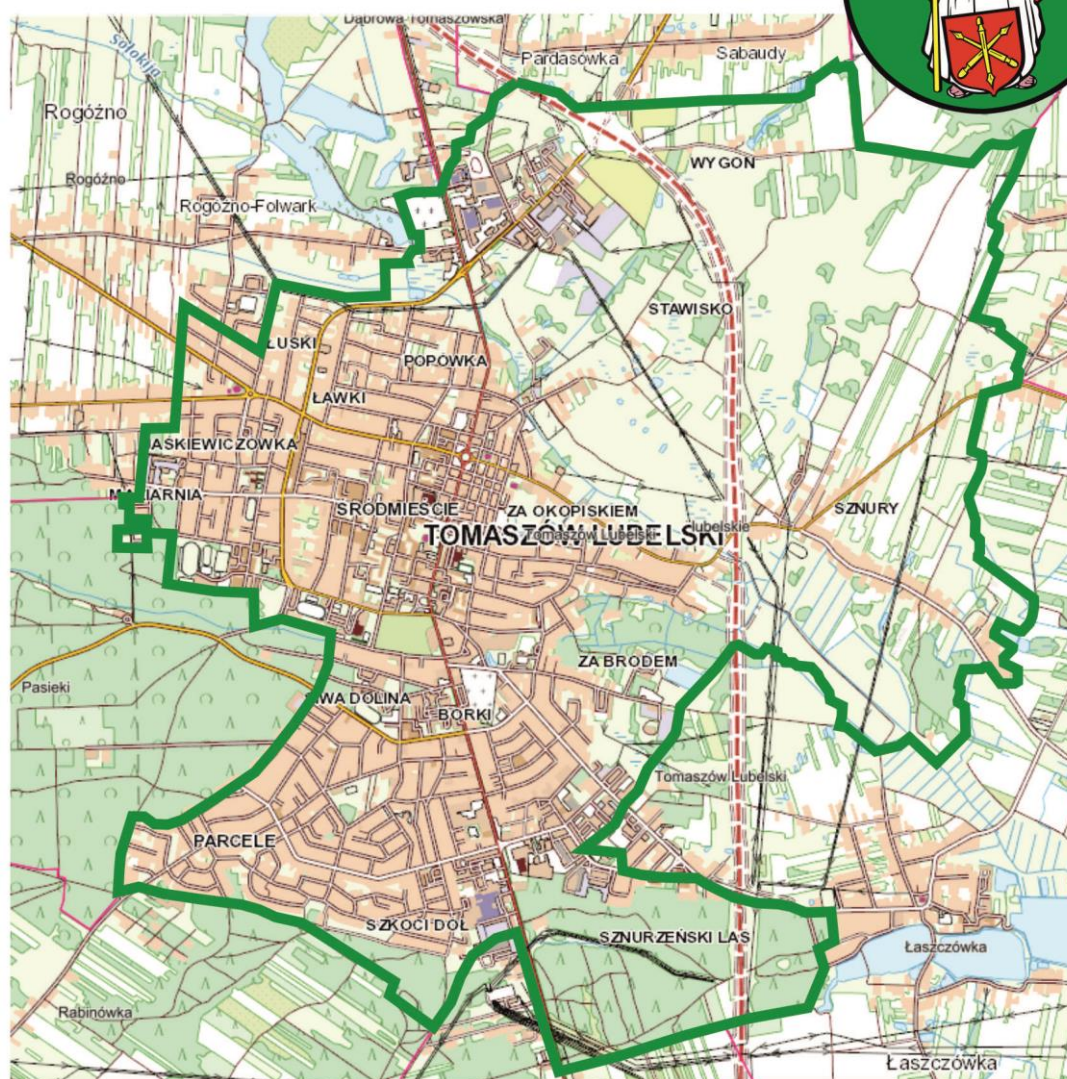
Położenie geograficzne Miasta Tomaszów Lubelski - na mapie województwa lubelskiego

Położenie geograficzne Miasta Tomaszów Lubelski - na mapie powiatu tomaszowskiego

Miasto Tomaszów Lubelski

4. DIAGNOZA MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI WYKONANA NA PODSTAWIE MONITORA MIAST POLSKI

Raport z analizy rozwoju gminy

Gmina miejska:

Tomaszów Lubelski

Kod TERYT:

0618011

Liczba mieszkańców:

19365

Makroregion:

Wschodni

Województwo:

Lubelskie

Podregion:

Chełmsko-Zamojski

Powiat:

tomaszowski

Grupa porównawcza:

Gminy Miejskie: Ośrodki wielofunkcyjne (E2)

Liczba JST w grupie:

100

Liczba JST w makroregionie:

23

Liczba JST w województwie:

11

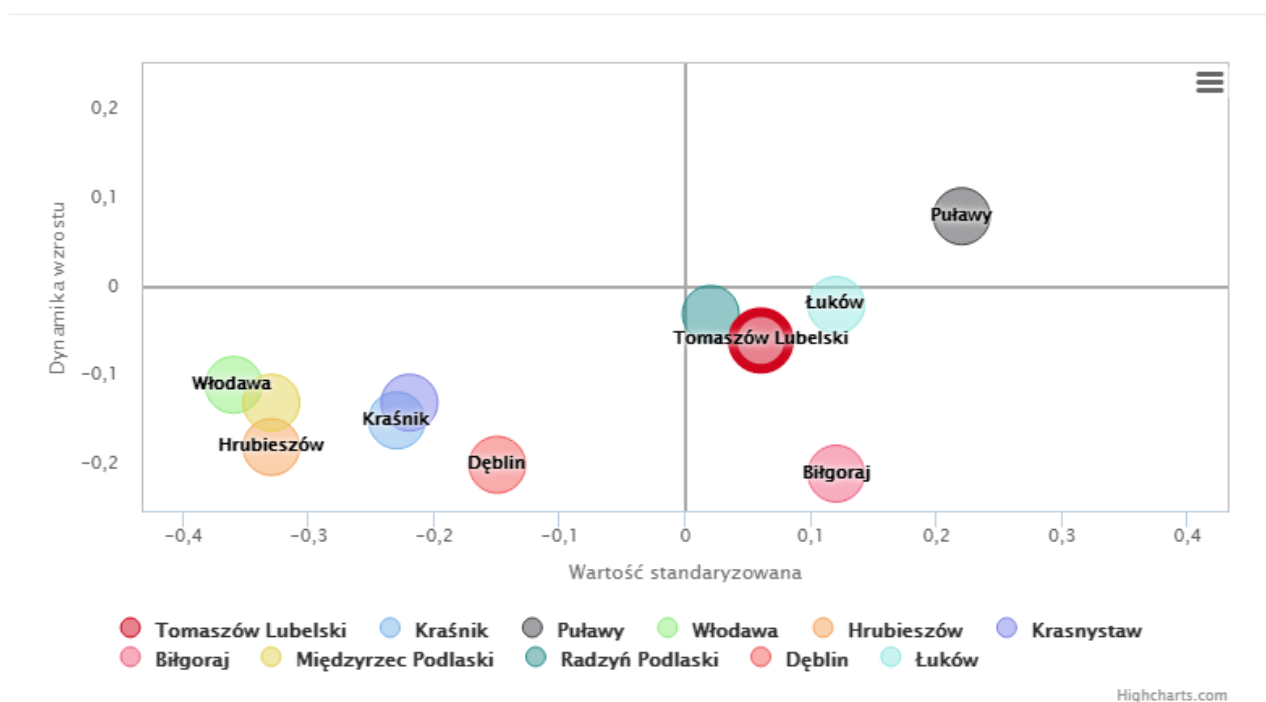
Liczba JST w podregionie:

4

Ogólny Wskaźnik Rozwoju Gminy

	2014	2015	2016	2017	2018
Wskaźnik rozwoju	0.12	0.12	0.17	0.13	0.06

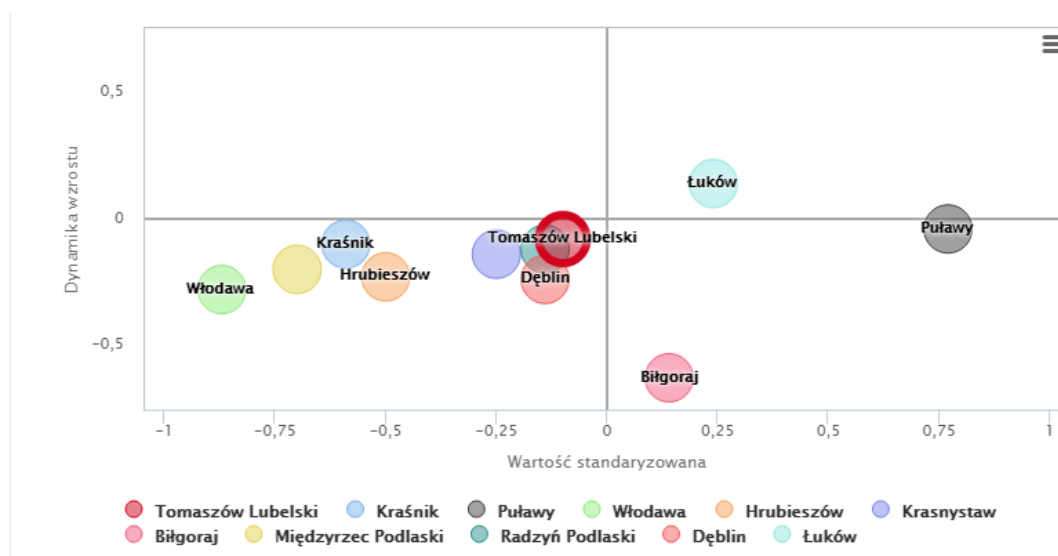
Wartość standaryzowana Dynamika wzrostu: Tomaszów Lubelski, Kraśnik, Puławy, Włodawa, Hrubieszów, Krasnystaw, Biłgoraj, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Dęblin, Łuków-0,4-0,3-0,2-0,100,10,20,30,4-0,2-0,100,10,2

	Wartość	Dynamika
Tomaszów Lubelski	0.06	-0.06
Kraśnik	-0.23	-0.15
Puławy	0.22	0.08
Włodawa	-0.36	-0.11
Hrubieszów	-0.33	-0.18
Krasnystaw	-0.22	-0.13
Biłgoraj	0.12	-0.21
Międzyrzec Podlaski	-0.33	-0.13
Radzyń Podlaski	0.02	-0.03
Dęblin	-0.15	-0.2
Łuków	0.12	-0.02

Wskaźnik Rozwoju - Wymiar gospodarczy

	2014	2015	2016	2017	2018
Wskaźnik rozwoju	-0.02	0.02	0.08	0.02	-0.1

Wartość standaryzowana Dynamika wzrostu: Tomaszów Lubelski, Kraśnik, Puławy, Włodawa, Hrubieszów, Krasnystaw, Biłgoraj, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Dęblin, Łuków, :-1-0,75-0,5-0,2500,250,50,751-0,500

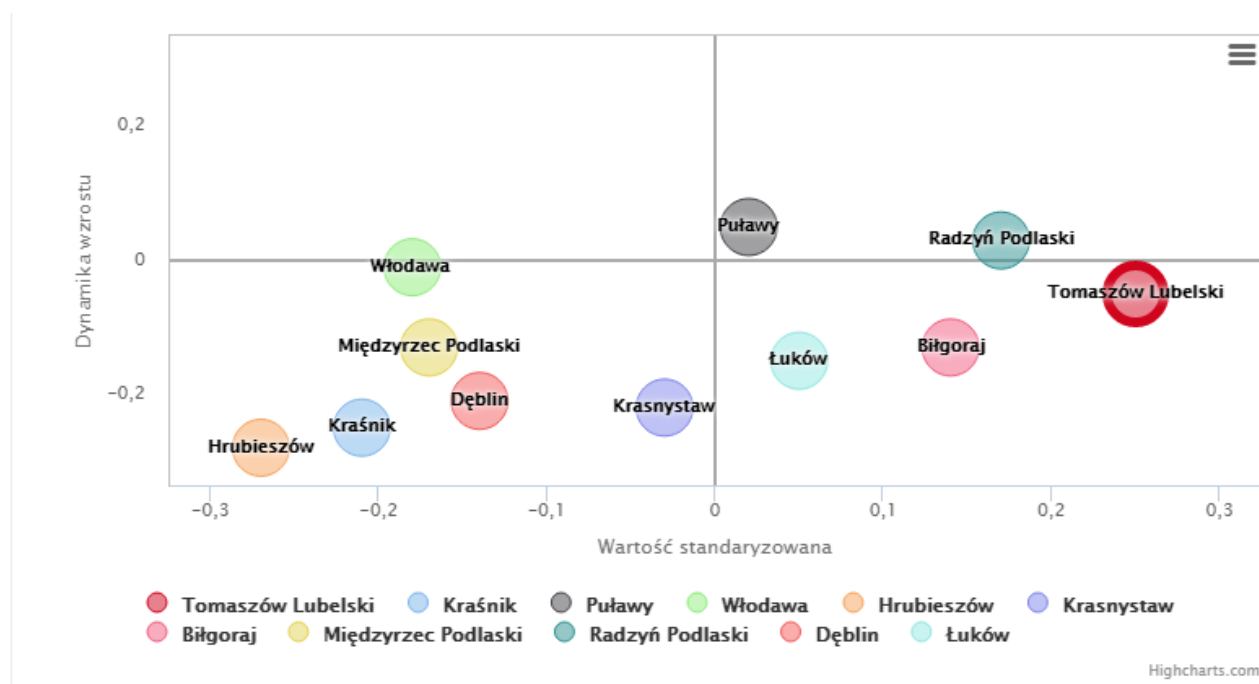
	Wartość	Dynamika
Tomaszów Lubelski	-0.1	-0.08
Kraśnik	-0.59	-0.1
Puławy	0.77	-0.04
Włodawa	-0.87	-0.28
Hrubieszów	-0.5	-0.23
Krasnystaw	-0.25	-0.14
Biłgoraj	0.14	-0.63
Międzyrzec Podlaski	-0.7	-0.2

	Wartość	Dynamika
Radzyń Podlaski	-0.14	-0.12
Dęblin	-0.14	-0.24
Łuków	0.24	0.14

Wskaźnik Rozwoju - Wymiar społeczny

Values Wskaźnik Rozwoju - Wymiar społeczny 0,360,310,40,320,25 Tomaszów Lubelski 20142015201620172018 00,10,20,30,40,5 Highcharts.com

	2014	2015	2016	2017	2018
Wskaźnik rozwoju	0.36	0.31	0.4	0.32	0.25

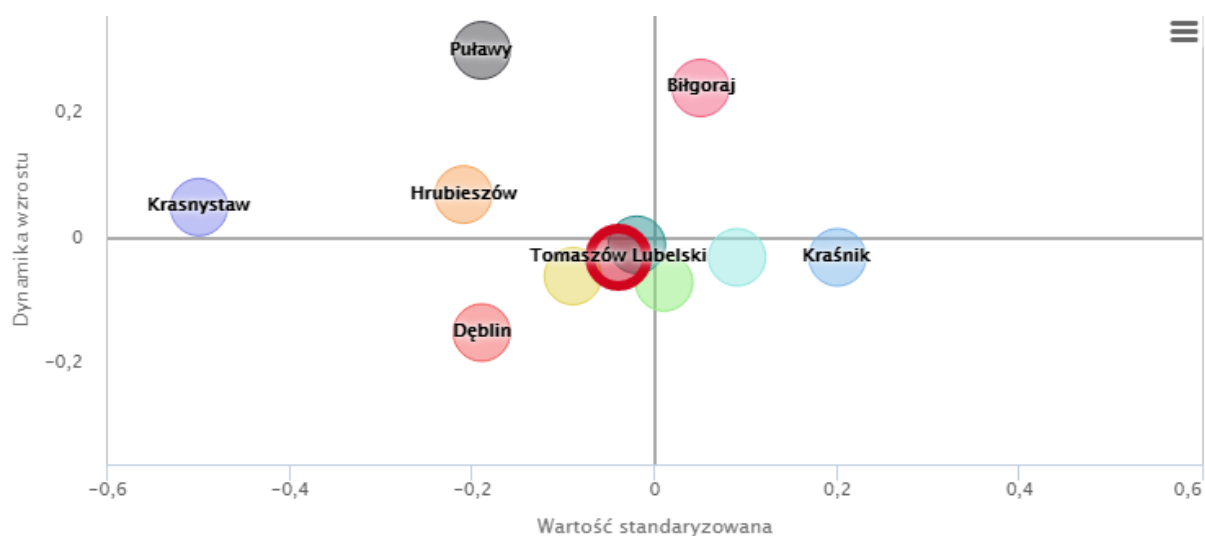
Wartość standaryzowana Dynamika wzrostu : Tomaszów Lubelski, Kraśnik, Puławy, Włodawa, Hrubieszów, Krasnystaw, Biłgoraj, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Dęblin, Łuków - 0,3-0,2-0,100,10,20,3-0,200,2

	Wartość	Dynamika
Tomaszów Lubelski	0.25	-0.05
Kraśnik	-0.21	-0.25
Puławy	0.02	0.05
Włodawa	-0.18	-0.01
Hrubieszów	-0.27	-0.28
Krasnystaw	-0.03	-0.22
Bilgoraj	0.14	-0.13
Międzyrzec Podlaski	-0.17	-0.13
Radzyń Podlaski	0.17	0.03
Dęblin	-0.14	-0.21
Łuków	0.05	-0.15

Wskaźnik Rozwoju - Wymiar środowiskowy

Wskaźnik Rozwoju - Wymiar środowiskowy

	2014	2015	2016	2017	2018
Wskaźnik rozwoju	-0.08	-0.06	-0.07	-0.04	-0.04

● Tomaszów Lubelski
 ● Kraśnik
 ● Puławy
 ● Włodawa
 ● Hrubieszów
 ● Krasnystaw
● Biłgoraj
 ● Międzyrzec Podlaski
 ● Radzyń Podlaski
 ● Dęblin
 ● Łuków

Highcharts.com

Wartość standaryzowana Dynamika wzrostu: Tomaszów Lubelski, Kraśnik, Puławy, Włodawa, Hrubieszów, Krasnystaw, Biłgoraj, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Dęblin, Łuków-0,6-0,4-0,200,20,40,6-0,200,2

	Wartość	Dynamika
Tomaszów Lubelski	-0.04	-0.03
Kraśnik	0.2	-0.03
Puławy	-0.19	0.3
Włodawa	0.01	-0.07
Hrubieszów	-0.21	0.07
Krasnystaw	-0.5	0.05

	Wartość	Dynamika
Biłgoraj	0.05	0.24
Międzyrzec Podlaski	-0.09	-0.06
Radzyń Podlaski	-0.02	-0.01
Dęblin	-0.19	-0.15
Łuków	0.09	-0.03

Obszar 11: Ład i struktura przestrzenna obszaru

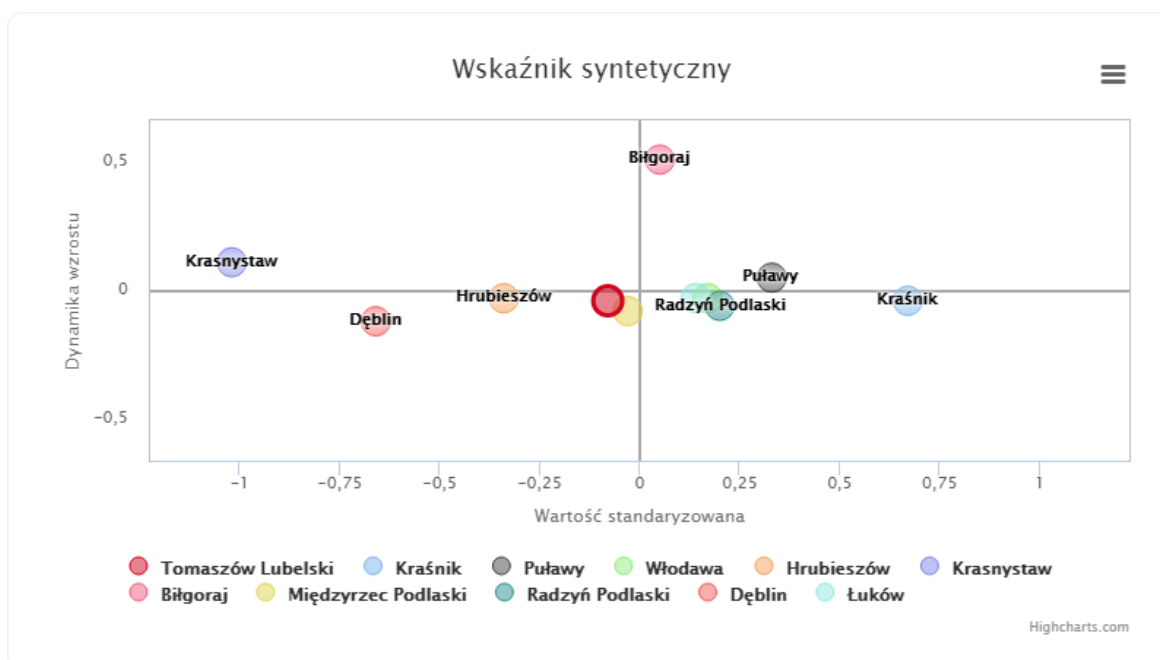
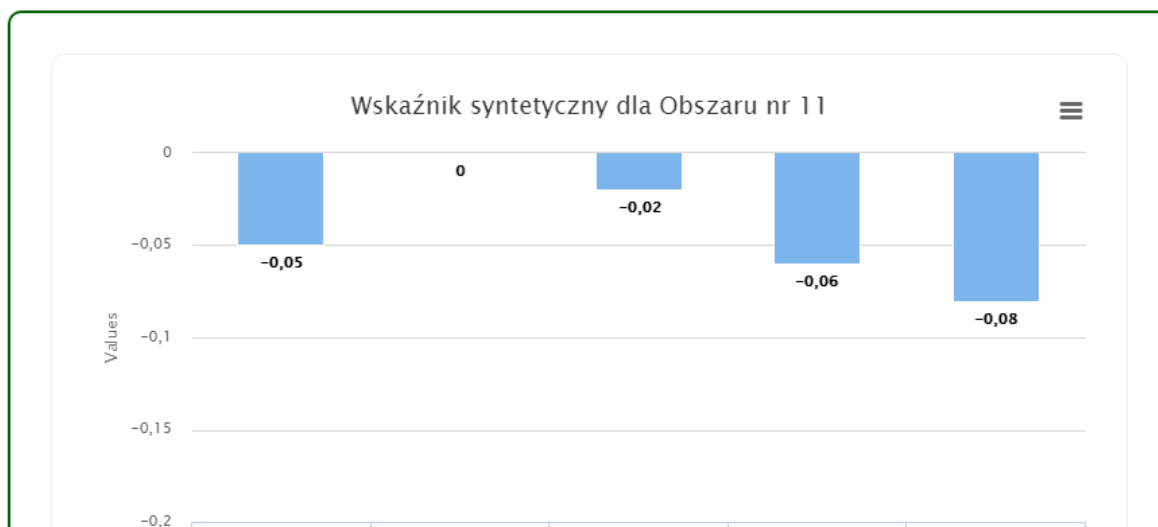
"Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym pod pojęciem „ładu przestrzennego” należy rozumieć „takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne”.

W praktyce oznacza to takie podejście do kształtowanie przestrzeni miejskiej, które:

- 1) Jest proaktywne, świadome i wyraża się w publicznie dostępnych dokumentach planistycznych;
- 2) Gwarantuje mieszkańcom wpływ na decyzje dot. sposobu wykorzystania przestrzeni miejskiej;
- 3) Sprzyja zwartości zabudowy, przez co obniża koszty udostępniania infrastruktury technicznej i świadczenia usług publicznych;
- 4) Zapewnia mieszkańcom dostęp do terenów zielonych i walorów przyrodniczych;
- 5) Dbą o estetykę sposobu korzystania z przestrzeni publicznej.

Uwzględniając powyższe założenia, ocena stopnia rozwoju gminy w sferze ładu przestrzennego opiera się na następującym zestawie wskaźników:"

Wskaźnik syntetyczny dla Obszaru nr 11

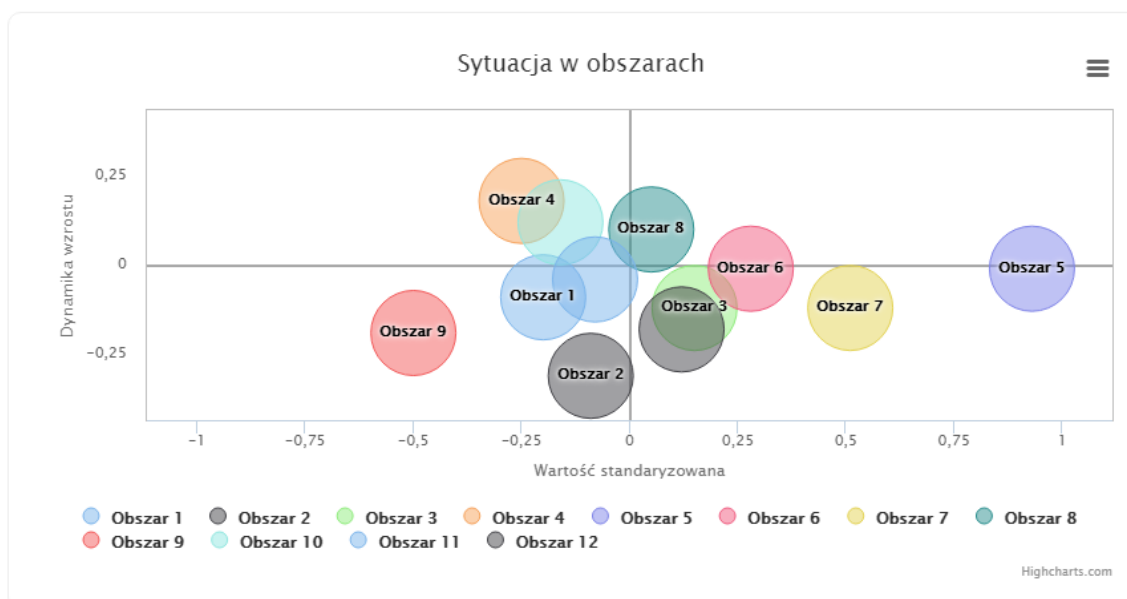
Dynamika zmian

	2014	2018
Wymiar gospodarczy	-0.02	-0.1
Wymiar społeczny	0.36	0.25
Wymiar środowiskowy	-0.08	-0.04

Dynamika zmian w obszarach: 1.Gospodarka, 2.Rynekpracy, 3.Sytuacjamaterialnamieszkańców, 4.Finanselokalne, 5.Uслуги iinfrastr., 6.Mieszkania, 7.Kapitałspoł., .8.Bezpieczeństwo, 9.Demografia, 10., Transport11., Ładprzestrz., 12.Środowisko

Obszary analizy	2014	2015	2016	2017	2018
Obszar 1. Gospodarka	-0.11	-0.16	-0.21	-0.23	-0.2
Obszar 2. Rynek pracy	0.14	0.06	0.11	-0.02	-0.09
Obszar 3. Sytuacja materialna mieszkańców	0.26	0.22	0.21	0.12	0.15
Obszar 4. Finanse lokalne	-0.37	-0.06	0.2	0.19	-0.25
Obszar 5. Usługi i infrastruktura	1.11	1.15	0.99	0.93	0.93
Obszar 6. Mieszkania	0.61	0.27	0.45	0.32	0.28
Obszar 7. Kapitał społeczny	0.58	0.47	0.57	0.59	0.51
Obszar 8. Bezpieczeństwo	-0.09	0.15	0.36	0.06	0.05
Obszar 9. Demografia	-0.42	-0.47	-0.38	-0.3	-0.5
Obszar 10. Transport	-0.41	-0.35	-0.29	-0.18	-0.16
Obszar 11. Ład przestrzenny	-0.05	0	-0.02	-0.06	-0.08
Obszar 12. Środowisko	0.21	0.16	0.09	0.11	0.12

Sytuacja w obszarach

Wartość standaryzowana Dynamika wzrostu Sytuacja w obszarach :

Obszary analizy	Wartość standaryzowana	Dynamika
Obszar 1. Gospodarka	-0.2	-0.09
Obszar 2. Rynek pracy	-0.09	-0.31
Obszar 3. Sytuacja materialna mieszkańców	0.15	-0.12
Obszar 4. Finanse lokalne	-0.25	0.18
Obszar 5. Usługi i infrastruktura	0.93	-0.01
Obszar 6. Mieszkania	0.28	-0.01
Obszar 7. Kapitał społeczny	0.51	-0.12
Obszar 8. Bezpieczeństwo	0.05	0.1
Obszar 9. Demografia	-0.5	-0.19
Obszar 10. Transport	-0.16	0.12
Obszar 11. Ład przestrzenny	-0.08	-0.04
Obszar 12. Środowisko	0.12	-0.18

4A. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA SFERA SPOŁECZNA

Ukierunkowanie na zjawiska i problemy w obszarze życia społecznego mieszkańców obszarów rewitalizowanych jest mocno akcentowane w polityce rewitalizacyjnej gmin. Rewitalizacja ma bowiem na celu odnowienie społecznego potencjału osiedli, dzielnic i sąsiedztwa, dzięki czemu miejscowe społeczności mają szansę na integrację z szerszym środowiskiem. Tym samym przedmiotem rewitalizacji nie jest określona przestrzeń fizyczna, lecz społeczności lokalne oraz różne grupy interesariuszy, mieszkające lub użytkujące dany obszar. To właśnie aspekt społeczny jest fundamentem projektowania działań rewitalizacyjnych, stąd problemy z jakimi borykają się mieszkańcy oraz potrzeby jakie wykazują w obszarze jakości życia, mają kluczowe znaczenie dla przyszłych decyzji rewitalizacyjnych.

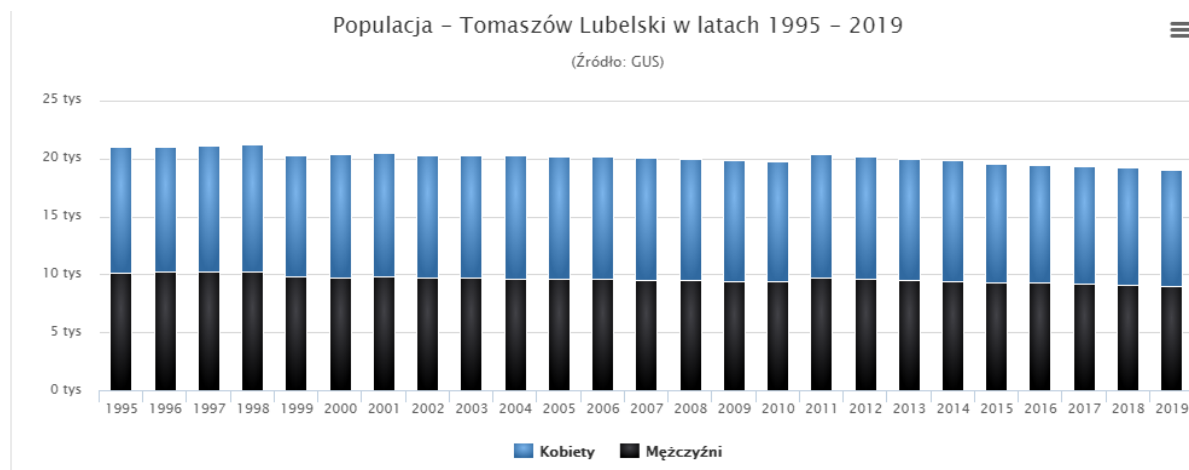
Z tego względu rozdział prezentujący sferę społeczną Miasta Tomaszów Lubelski jest najbardziej rozbudowany w całej diagnozie. Wiedza na temat negatywnych zjawisk społecznych, ale i potencjałów tkwiących w społecznościach lokalnych terenów rewitalizowanych, będzie niezbędna do zaprojektowania odpowiednich działań naprawczych, dopasowanych do specyfiki każdego z obszarów.

Demografia

Ludność i jej kondycja jest jednym z najważniejszych czynników decydujących o pozycji i potencjale danego regionu. Dzięki mieszkańcom i zasobom, które wykorzystują możliwy jest rozwój zamieszkiwanego obszaru. Istotne jest zatem przeanalizowanie Miasta Tomaszów Lubelski. Zmiany liczby ludności wpływają na zmianę liczby podatników, determinują popyt na usługi komunalne i komercyjne, a także wpływają na zjawiska przestrzenne. Zmiany populacji wywierają również duży wpływ na rynek pracy, szkolnictwo, ochronę zdrowia oraz kondycję finansową jednostki samorządu terytorialnego.

Rozwój społeczno-gospodarczy gminy jest uzależniony nie tylko od liczby ludności, ale również od innych czynników, na które składają się struktura wiekowa ludności oraz zachodzące w niej procesy demograficzne.

Wykres. 1.

Na podstawie danych zawartych w Wykresie.1. można dostrzec, iż liczba ludności w Mieście Tomaszów Lubelski się zmniejsza. W analizowanym okresie wzrost odnotować można jedynie w 2011 i 2012 roku w stosunku do roku poprzedniego, a następnie każdego roku liczba ludności w mieście zmniejszała się. Ogólnie, w 2019 roku liczba osób zamieszkujących miasto (19035 osób) była niższa niż w 1995 roku, gdy wynosiła (21062) osób. Sam spadek liczby ludności nie przesądza o problemie, jednakże utrzymująca się ujemna dynamika wskazuje na jego pogłębianie.

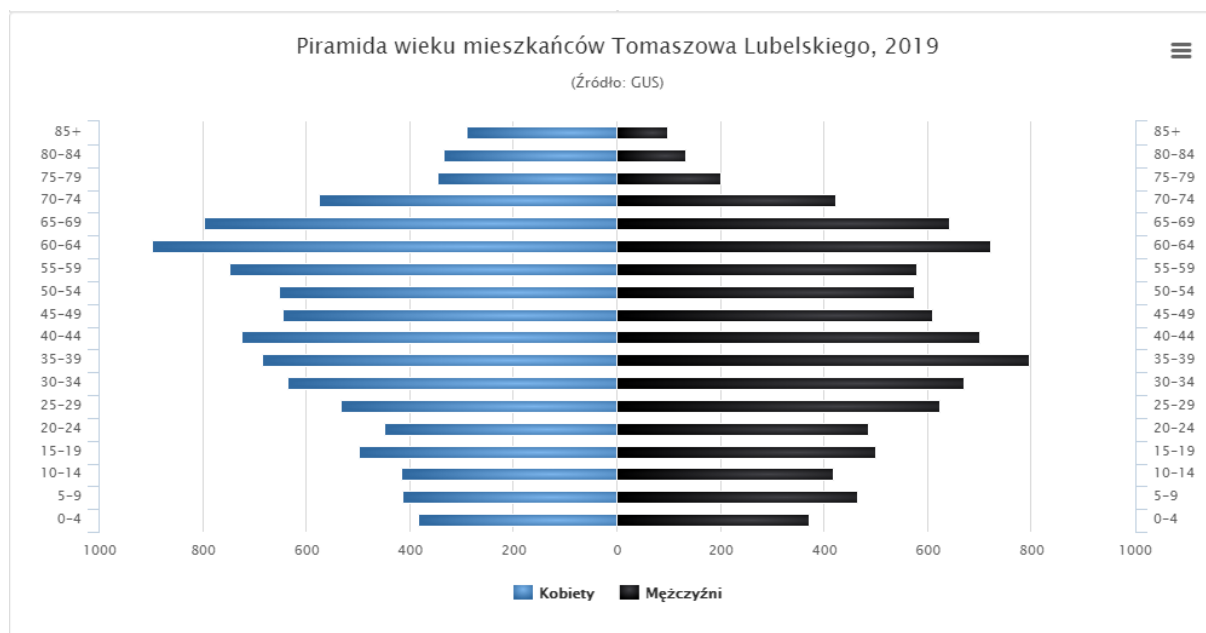
Gęstość zaludnienia

Polska	123/km ²
Województwo Lubelskie	85/km ²
Powiat tomaszów	57/km ²
Miasto Tomaszów Lubelski	1 444,5/km ²

Tabela zawiera dane dotyczące gęstości zaludnienia. Zestawione wartości dotyczą roku 2020 i pokazują, że w mieście Tomaszów Lubelski wskaźnik ten jest wysoki, zwłaszcza na tle wartości średnich pozostałych jednostek terytorialnych wyższego stopnia.

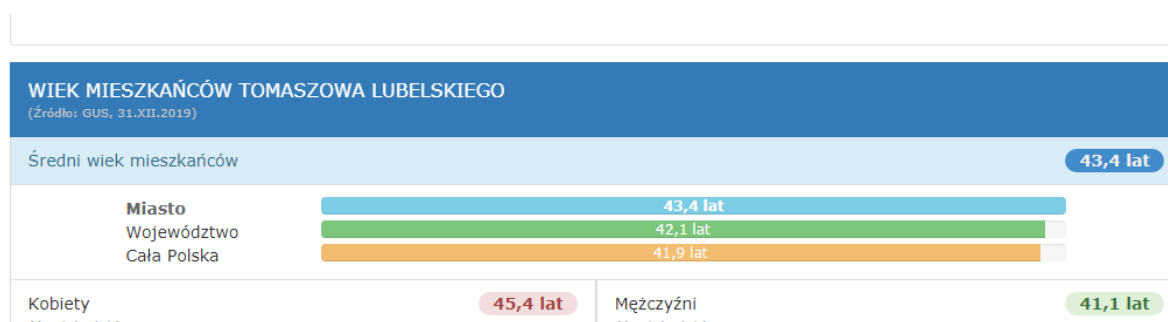
STRUKTURA PŁCI I WIEKU

Struktura płci mieszkańców miasta Tomaszów Lubelski charakteryzuje się zdecydowanie większym udziałem kobiet. Przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn jest szczególnie widoczna w przedziale wiekowym powyżej 50 lat

Współczynnik feminizacji wynosi 111 i jest to wartość wyższa niż średnia .

Średni wiek mieszkańca Tomaszowa lubelskiego to 43 lata i jest on wyższy od średniej województwa i Polski

Relacja ilości osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym jest pierwszym ważnym wskaźnikiem sytuacji demograficznej analizowanego obszaru. Relacje te w roku 2019 dla Miasta Tomaszów Lubelski przedstawiają się następująco:

- odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (w wieku do 17 lat) – 18,20%;
- odsetek osób w wieku produkcyjnym (kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata) – 56,91 %;
- odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (kobiety w wieku powyżej 60 lat, mężczyźni powyżej 65 lat) – 24,88%.

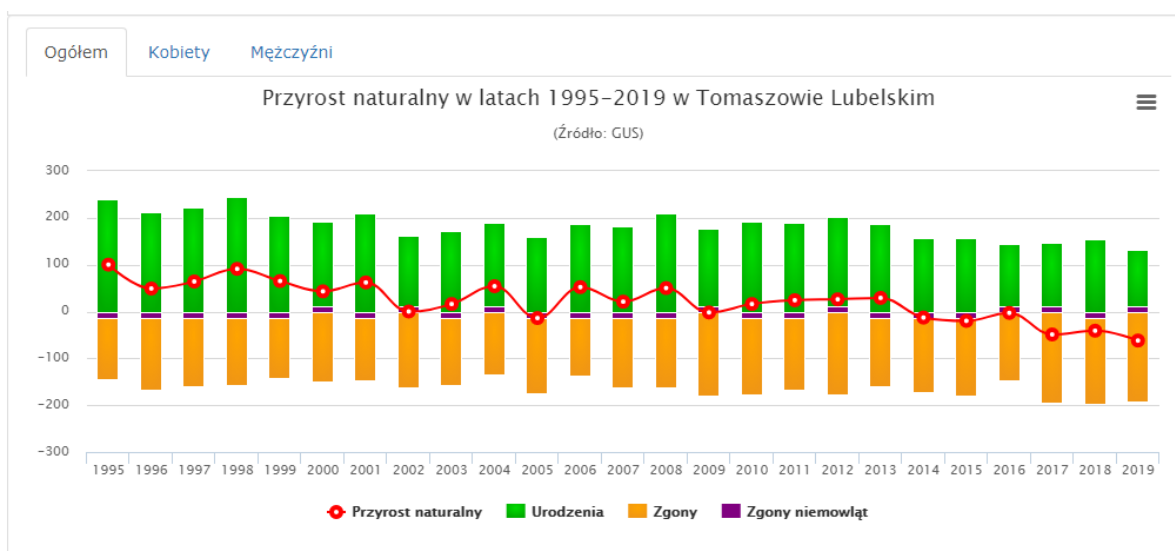
Scharakteryzowane powyżej trendy demograficzne mają niekorzystny wpływ na rynek pracy oraz system ubezpieczeń społecznych. Mogą również wpłynąć na sytuację finansową miasta, gdyż wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym powoduje potrzebę zwiększenia wydatków na pomoc społeczną i zapewnienie opieki osobom starszym

PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

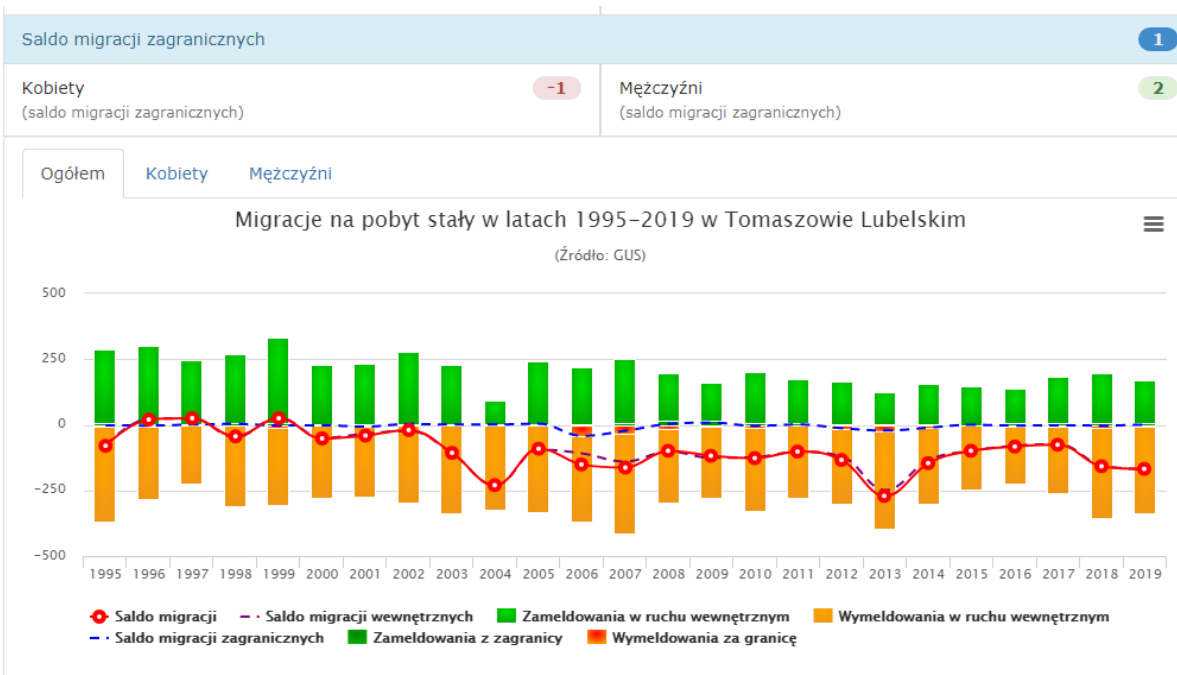
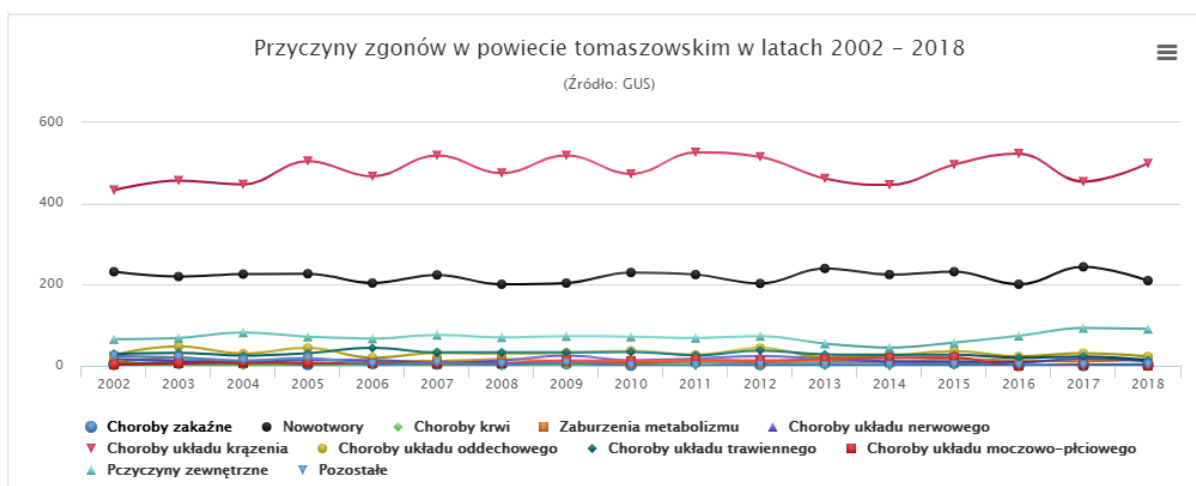
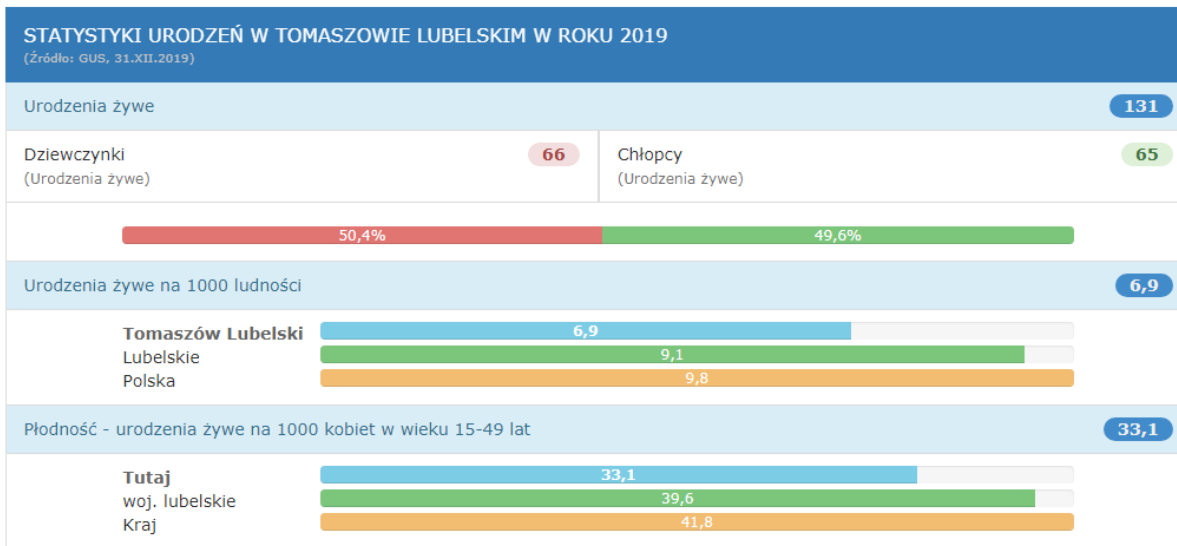
Biorąc pod uwagę prognozy liczby ludności Głównego Urzędu Statystycznego w **2021 roku** populacja **Tomaszowa Lubelskiego** będzie wynosić: 18 295

Zgodnie z prognozą tereny miast do 2050 roku około 30% ogółu ludności miejskiej opuści swoje miasta, w porównaniu do 2015 roku, a na terenach wiejskich nastąpi spadek liczby mieszkańców o około 11,9%. Wyniki prognozy świadczą o większej liczbie osób emigrujących z terenów miejskich niż wiejskich, co wiąże się z obserwowaną tendencją suburbanizacji i coraz częstszych decyzji o osiedlaniu się

ludności na obszarach wiejskich. Ogólny spadek liczby ludności w powiecie tomaszowskim i mieście Tomaszów Lubelski wynika z zachodzących zmian w strukturze demograficznej i gospodarczej na terenie całego kraju, szczególnie w Polsce Wschodniej.

Diagnoza do Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2021-2026

Analiza powyższych danych wskazuje na następujące problemy:

- spada liczba ludności miasta, spowodowana ujemnym przyrostem naturalnym, dużą liczbą zgonów oraz migracją,
- liczba urodzeń jest istotnie niższa niż średnia dla kraju i województwa,
- wzrasta wskaźnik osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym.

WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

Realizacją zadań w zakresie pomocy społecznej na terenie Miasta Tomaszów Lubelski zajmuje się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim, zlokalizowany przy ul. Jana Pawła II 12, 22-600 w Tomaszowie Lubelskim.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim jest jednostką organizacyjną Gminy Miejskiej Tomaszów Lubelski. Funkcjonuje na podstawie Uchwały Nr X/58/90 Miejskiej Rady Narodowej z dnia 28 lutego 1990 roku w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim oraz na podstawie ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2020, poz. 713 z późn. zm.).

Przedmiotem działalności Ośrodka jest głównie wykonywanie zadań własnych i zleconych z zakresu pomocy społecznej określonych w ustawie o pomocy społecznej oraz innych ustaw

Powody przyznania pomocy przez MOPS w Tomaszowie Lubelskim

Najczęstszym powodem przyznania pomocy w 2020 roku było:

- ubóstwo (na podstawie tej przesłanki pomocy udzielono 233 rodzinom);
- bezrobocie (171 rodzin);
- długotrwała lub ciężka choroba (242 rodziny);
- niepełnosprawność (174 rodzin);
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego (53 rodziny);
- alkoholizm (1 rodzina);
- trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego (6 osób)

Tab.1. Rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną w 2020 rok

WYSZCZEGÓLNIENIE	LICZBA OSÓB, KTÓRYM PRYZNANO DECYZJĄ ŚWIADCZENIE	LICZBA RODZIN		
		OGÓŁEM	LICZBA OSÓB W RODZINACH	
0	1	2	3	
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych OGÓŁEM (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)	1	466	370	718
w tym (z wiersza 1): świadczenia pieniężne	2	291	288	553
świadczenia niepieniężne	3	215	160	362
w tym (z wiersza 1): świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	4	24	24	41
świadczenia przyznane w ramach zadań własnych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	5	452	356	693
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej ogółem	6	X	397	782
w tym (z wiersza 6): wyłącznie w postaci pracy socjalnej	7	X	27	64

Źródło: opracowanie na podstawie sprawozdania MPiPS-03R za 2020 r.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podejmuje szereg działań w celu pomocy mieszkańcom wymagającym wsparcia:

- Zadania ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie
- pieczy zastępczej oraz ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
- Zadania ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o ustalaniu i wypłacie

- zasiłków dla opiekunów, ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów
- oraz ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem"
- Zadania ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci 18
- Zadania wynikające z rządowego programu „Dobry start” 18
- Zadania wynikające z ustawy – Prawo ochrony środowiska 18
- Zadania ustawy o dodatkach mieszkaniowych i dodatkach energetycznych 19
- Zadania w zakresie pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów 20
- Zadania wynikające z Programu „Karta Dużej Rodziny” 21

Dodatkowa działalność podejmowana przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim

- Program „Rodzina Trzy Plus”
- Karta Seniora
- Wsparcie z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) 2014-2020
- Posiłek i pomoc żywnościowa dla osób przebywających na kwarantannie
- Wsparcie dla seniorów w związku z epidemią COVID-19
- „Pudełko życia”
- Projekt „Nowa Szansa”
- Program „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej” Edycja 202
- Spotkania animacyjne związane z rozwojem ekonomii społecznej.
- Klub Integracji Społecznej „Aktywni”
- Grób Dzieci Utraconych

Aktualizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022 przedstawia głębsze problemy społeczne. Prawdopodobnie jest to spowodowane tym iż nie wszyscy potrzebujący decydują się na pomoc MOPS.

IV.2.a Tabela nr 2. Zestawienie najczęściej występujących problemów społecznych w gminie miejskiej Tomaszów Lubelski.

L.P.	Problemy społeczne	Tak	Nie	Nie wiem
1.	Bezdomność	84	130	95
2.	Ubóstwo	162	80	61
3.	Bezrobocie	264	24	29
4.	Alkoholizm	253	27	27
5.	Narkomania	165	46	92
6.	Sieroctwo	77	88	136
7.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	160	47	99
8.	Trudności w prowadzeniu gospodarstwa domowego	129	72	98
9.	Niepelnosprawność	222	39	47
10.	Długotrwała lub ciężka choroba	200	33	71
11.	Trudności w integracji cudzoziemców	48	105	141
12.	Brak ochrony macierzyństwa	65	118	109
13.	Wielodzietność	100	109	81
14.	Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	36	174	94
15.	Zdarzenia losowe i sytuacje kryzysowe	116	93	84
16.	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	89	80	131
17.	Handel ludźmi	16	168	123
18.	Przemoc w rodzinie	178	74	87
19.	Brak pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie	157	73	69
20.	Brak warunków umożliwiających wykorzystanie osób starszych na rynku pracy	190	46	68
21.	Niedostateczna ochrona zdrowia, dostęp do diagnostyki, leczenia i rehabilitacji dla osób starszych	226	36	44
22.	Zapewnienie bezpieczeństwa osobom starszym	164	55	73
23.	Brak odpowiedniej edukacji społeczeństwa w zakresie problemów wieku senioralnego	142	62	94
24.	Inne (jakie?):	11	8	22

BEZROBOCIE

Obszar województwa lubelskiego pod względem gospodarczym i ekonomicznym należy do regionów biednych i słabo rozwiniętych. Miasto Tomaszów Lubelski jako część tego obszaru, boryka się z wieloma problemami społecznymi, z których na pierwszy plan wysuwa się zjawisko bezrobocia. Jest ono uważane za podstawową przyczynę pozostawania ludzi w sferze ubóstwa, narastania konfliktów wewnątrz rodziny, a także odpowiada za jej dezorganizację i powstawanie patologii społecznych takich, jak alkoholizm czy przestępczość nieletnich. Stopa bezrobocia notowana w powiecie tomaszowskim od wielu lat utrzymuje się na poziomie znacznie wyższym od średniej w kraju, jak też średniej w województwie. Województwo

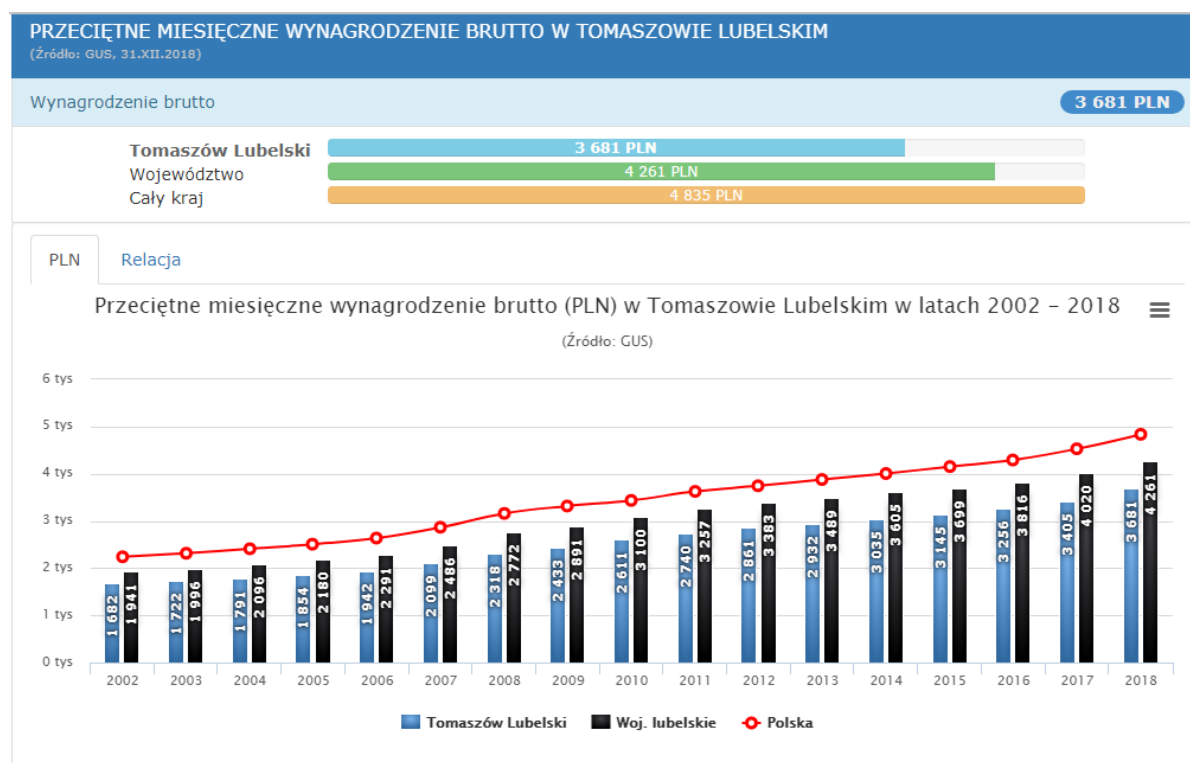
lubelskie w porównaniu z innymi województwami w kraju zajmuje jedno z pierwszych miejsc pod względem stopy bezrobocia.

W powiecie tomaszowskim na 1000 mieszkańców pracuje 129osób . Jest to znacznie mniej od wartości dla województwa lubelskiego oraz znacznie mniej od wartości dla Polski. 49,3% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 50,7% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w powiecie tomaszowskim wynosiło w 2019 roku 7,0% (8,4% wśród kobiet i 5,8% wśród mężczyzn). Jest to znacznie mniej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski. W 2018 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie tomaszowskim wynosiło 3 681,44 PLN, co odpowiada 76.10% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców powiatu tomaszowskiego 4 007 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 3 045 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -962. 63,0% aktywnych zawodowo mieszkańców powiatu tomaszowskiego pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 12,9% w przemyśle i budownictwie, a 6,9% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,0% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

W Tomaszowie Lubelskim na 1000 mieszkańców pracuje 299osób . Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od wartości dla Polski. 49,2% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 50,8% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w Tomaszowie Lubelskim wynosiło w 2019 roku 6,1% (7,0% wśród kobiet i 5,2% wśród mężczyzn). Jest to znacznie mniej od stopy

bezrobocia rejestrowanego dla województwa lubelskiego oraz nieznacznie mniej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski. W 2018 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Tomaszowie Lubelskim wynosiło 3 681,44 PLN, co odpowiada 76.10% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Tomaszowa Lubelskiego 593 osób wyjeżdża do pracy do innych miast, a 1 935 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi 1 342. 63,0% aktywnych zawodowo mieszkańców Tomaszowa Lubelskiego pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 12,9% w przemyśle i budownictwie, a 6,9% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,0% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

DOJAZDY DO PRACY W TOMASZOWIE LUBELSKIM

(Źródło: GUS, 31.XII.2006)

Liczba osób wyjeżdżających do pracy (Poza miasto zamieszkania)	593
Liczba osób przyjeżdżających do pracy (Z innego miasta)	1 935
Saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy	1 342
Liczba osób przyjeżdżających do pracy przypadająca na 1 osobę wyjeżdżającą do pracy	3,26

Powyższe dane obrazują iż Miasto Tomaszów Lubelski oferuje pracę jednak zarobki są tu niższe w porównaniu z województwem i całą Polską.

Skutkami bezrobocia są:

- ryzyko wykluczenia społecznego- utrata statutu społecznego, trudności materialne,
- dezintegracja rodziny- zmiana jej sytuacji emocjonalnej, osłabienie autorytetu rodziców, zakłócenie socjalizacji ról, frustracja, zmniejszenie wsparcia emocjonalnego i solidarności wewnątrzrodzinnej,
- zwiększenie możliwości wystąpienia patologii życia rodzinnego- przemoc, alkohol,
- izolacja społeczna- ograniczanie kontaktów ze znajomymi, dalszą rodziną,

- zasadnicza zmiana poziomu życia, standardu materialnego rodzin, co powoduje konieczność korzystania z pomocy społecznej.

Bezpieczeństwo

W 2020 r. zatrzymano 20 osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie w Policyjnym Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych.

Przekazano dokumentację 10 spraw z prac grup roboczych oraz Zespołu Interdyscyplinarnego na wniosek funkcjonariuszy policji Wydziału Dochodzeniowego KPP w Tomaszowie Lub. w celu prowadzenia dalszego postępowania przygotowawczego

Dokumentację dwóch spraw z pracy grupy roboczej udostępniono Prokuraturze Rejonowej w Tomaszowie Lubelskim na jej prośbę.

Jedna Niebieska Karta – A” założona przez przedstawiciela oświaty w sytuacji podejrzenia przemocy wobec dziecka. Zmotywowano 13 osób dotkniętych przemocą w rodzinie do skorzystania z pomocy psychologa. Zmotywowano 1 osobę podejrzaną o stosowanie przemocy w rodzinie do skorzystania z pomocy psychologa. Zmotywowano 3 rodziny do skorzystania z terapii z psychologiem w tym: 1 rodzinnej i 2 partnerskiej. W roku sprawozdawczym w związku ze stanem zagrożenia epidemicznego spowodowanego zakażeniem wirusem SARS-Co-2 i przestrzeganiem reżimu sanitarnego nie realizowano Programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie organizowanego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lub. Sytuacja rodzinna osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie oraz osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie jest systematycznie monitorowana przez pracowników socjalnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz dzielnicowych Komendy Powiatowej Policji. W roku 2020 - 8 rodzin uwikłanych w przemoc domową zostało objętych pomocą przez tutejszy Ośrodek.

Przemoc w rodzinie stanowi poważny problemem społeczny, wobec którego niezbędne jest tworzenie sieci wsparcia złożonej z osób profesjonalnie pomagających: pracowników socjalnych, pedagogów, psychologów, kuratorów, policjantów, lekarzy.

Ważna jest szybkość reagowania na ujawniane przypadki przemocy w rodzinie, w tym także odpowiednie reagowanie i podejmowanie wszelkich dostępnych działań, celem minimalizowania przypadków przemocy w rodzinie, łagodzenia jej skutków, a także podnoszenia świadomości społecznej w tym zakresie.

Do najczęstszych skutków stosowania przemocy w rodzinie zaliczyć należy skutki o charakterze indywidualnym, społecznym oraz ekonomicznym:

- Skutki indywidualne ponoszą osoby uwikłane w przemoc, czyli ofiary przemocy oraz jej sprawcy. Osoby dorosłe, doznające przemocy mogą ponieść śmierć w wyniku aktu przemocy lub samobójstwa będącego skutkiem przewlekłego stresu, depresji, mogą doznać urazów fizycznych, czy trwałego kalectwa. Skutkiem przemocy mogą być też: zaburzenia zdrowia fizycznego i psychicznego, uzależnienie od substancji psychoaktywnych, trudności w funkcjonowaniu w różnych rolach społecznych. Sprawcy przemocy mogą ponieść śmierć w wyniku zabójstwa przez ofiarę w akcie samoobrony lub samobójstwa (najczęściej po zabójstwie ofiary), mogą doznać urazów, trwałego kalectwa.
- Skutki społeczne dotyczą nie tylko tych osób, które bezpośrednio przemocy doznają, czy stosują. Dzieci wychowywane w rodzinie, w której jeden z rodziców stosuje przemoc wobec drugiego rodzica nie mają zaspokojonej podstawowej potrzeby psychologicznej - bezpieczeństwa. Przeżywają wiele negatywnych uczuć tj. lęk, wstyd, poczucie winy, co może prowadzić do występowania u nich zaburzeń emocjonalnych i zaburzeń zachowania. Niektóre dzieci nie radząc sobie z negatywnymi uczuciami sięgają po środki uzależniające. Dorośli, którzy jako dzieci doświadczyli przemocy w rodzinie, często mają trudności z funkcjonowaniem w roli rodzica. Skutki ekonomiczne ponoszone są przez każdego obywatela, gdyż wiążą się z finansowaniem systemowego wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA ORAZ JAKOŚĆ OFEROWANYCH USŁUG

Edukacja i sport

Jednostki samorządu terytorialnego prowadzą działalność oświatową, która jest jednym z najważniejszych zadań własnych gminy.

Gmina realizuje zadania w zakresie szkolnictwa zgodnie z ustawą o systemie oświaty i ustawą o samorządzie gminnym.

Prawidłowe funkcjonowanie szkolnictwa oraz odpowiednio postępujący proces edukacji stanowi czynnik warunkujący kształtowanie zasobów intelektualnych, co w dłuższej perspektywie czasu przyczyni się do rozwoju gospodarczego jednostki terytorialnej. Jakość kształcenia bezpośrednio wiąże się z problemami w zakresie bezrobocia oraz niedostosowania kwalifikacji do potrzeb obowiązujących na rynku pracy.

W 2021 roku na terenie Miasta Tomaszów Lubelski funkcjonuje:

Przedszkola

- Przedszkole Samorządowe Nr 1
www.tomaszow-lubelski.pl/przedszkole_nr_1/
- Przedszkole Samorządowe Nr 2
www.ps2tomaszow.edupage.org
- Przedszkole Samorządowe Nr 5
<http://www.przedszkolenum5.pl>

Szkoły Podstawowe

- SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 im. Orłąt lwowskich
szkolanr1.net
- SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
www.sp2tomaszow.pl
- SZKOŁA PODSTAWOWA NR 3 im. Doktora Janusza Petera
<http://spnr3tom.superszkolna.pl/>

Szkoły ponadgimnazjalne

- Zespół Szkół Nr 1 im. Bartosza Głowackiego
<http://lo-tomaszow.pl>
- Zespół Szkół Nr 2 im. Gen. Władysława Sikorskiego
<http://www.zs2sikorski.internetdsl.pl>
- Zespół Szkół Nr 3 im. Macieja Rataja
<https://www.zs3tl.pl/>
- Zespół Szkół Nr 4 im. Jarostawa Dąbrowskiego
<http://www.zs4.pl>
- Specjalny Ośrodek Szkolno Wychowawczy im. Janusza Korczaka
<https://soswtomaszowlub.edupage.org/>

Szkolnictwo niepubliczne

- Niepubliczne Przedszkole "Baśniowa Kraina"
<http://www.ico.edu.pl>
- Niepubliczne Przedszkole Językowo-Artystyczne "Król Maciuś Pierwszy"
<http://www.przedszkole.com.edu.pl>
- Niepubliczne Gimnazjum Uzawodowione
www.snowemiasto.tnb.pl
- Zakład Doskonalenia Zawodowego
<http://www.zdztl.cba.pl>
- Niepubliczna Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy
www.psouutomaszow.pl
- Ośrodek Rehabilitacyjno - Edukacyjno - Wychowawczy
www.psouutomaszow.pl
- Prywatna Szkoła Podstawowa ICO w Tomaszowie Lubelskim
<http://www.szkola-tomaszow.ico.edu.pl>
- Little Oxford, Niepubliczna Szkoła Podstawowa - Tomaszów Lubelski
<http://www.szkola.com.edu.pl/>

Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. Andrzeja Cwojdzińskiego w Tomaszowie Lubelskim

PORADNIA PSYCHOLOGICZNO - PEDAGOGICZNA W TOMASZOWIE LUBELSKIM

Placówki te zabezpieczają potrzeby wychowawcze i edukacyjne dzieci i młodzieży na poszczególnych szczeblach edukacji podstawowej.

W przeprowadzonych ankietach i wywiadach oferta edukacyjna uzyskała same oceny dobre i bardzo dobre

Infrastruktura sportowa

Na terenie Miasta Tomaszów Lubelski działa:

Ośrodek Sportu i Rekreacji Tomasovia
TKS Tomasovia
Tomaszowski Klub Karate Tradycyjnego
Tomaszowskie Towarzystwo Sportowe „TOP”
Sekcja szachowa UKS „GIM DWÓJKA”
LOZN
Klub Kolarstwa Górskiego „Roztocze”
Klub Karate Tradycyjnego Tomaszów Lubelski
Historia narciarstwa biegowego w Tomaszowie Lub.
Tomasovia Tomaszów Info

Kryta pływalnia powstała w sąsiedztwie Ośrodka Sportu i Rekreacji „Tomasovia”, teraz to jeden kompleks sportowy. Na kąpiących czeka już wypełniony wodą duży basen z sześcioma torami i mniejszy rekreacyjny z dwoma. Gotowa jest 60 metrowa zjeżdżalnia. Są pomieszczenia do ćwiczeń czy zabiegów rehabilitacyjnych. Czekają sauna fińska, łaźnia parowa, jakuzzi, solarium.

PODMIOTY KULTURALNE

Tomaszowski Dom Kultury

Kino Kadr

Miejska Biblioteka Publiczna im. Tomasza Zamoyskiego w Tomaszowie Lubelskim

Muzeum Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim

Uniwersytet Trzeciego Wieku

Jednostka Strzelecka 2019 w Tomaszowie Lubelskim

Stowarzyszenie TAMBURINO

Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne

Galerie malarskie:

Maria Krenz <https://www.tomaszow-lubelski.pl/krenz/index.htm>

Katarzyna Antoszevska

Marzena Mazurek-Jędrak www.facebook.com/marzka5

OCHRONA ZDROWIA

Opieka zdrowotna to ogół środków mających na celu zapobieganie i leczenie chorób populacji. Realizowana jest za pomocą systemu opieki zdrowotnej. System opieki zdrowotnej w analizowanym obszarze świadczy usługi z zakresu ambulatoryjnej i stacjonarnej opieki zdrowotnej.

Jednym z istotnych elementów świadczących o stanie ochrony zdrowia jest ilość przychodni w danym regionie. W Tomaszowie Lubelskim istnieje bogata oferta usług medycznych:

Centrum Diagnostyki Medycznej Multi-Med Filia 10

ul. Gen. Władysława Andersa 2
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 25 59

Centrum Rehabilitacji "Dajemy Zdrowie"

Lwowska 39
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 506 613 218

centrum Stomatologii STODDENT

Królewska 31
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 665 82 56

Dział fizjoterapii

ul. Aleje Grunwaldzkie 1..
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 11 do 19

Dział pomocy doraźnej i przyjęć

ul. Aleje Grunwaldzkie 1..
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 11 do 19

Fizjoterapia i Masaż

ul. Kościelna 16
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 725 656 143

Kardiomed

ul. Lwowska 48
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 663 055 999

Laboratorium Medyczne Synevo Tomaszów Lubelski

ul. Aleje Grunwaldzkie 1
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 11

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "MediDent"

ul. Melchiora Wańkowicza 8
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 665 03 05

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Podhorce" w Tomaszowie Lubelskim

Piłsudskiego 15
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 666 48 00

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "PSYCHO-MED"

UL. Janusza Petera 2A
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 543 20 40

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej CENTRUM ZDROWIA Bożenna Kostykiewicz i

Wspólnicy Sp.j.

UL. Janusza Petera 3
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 15 55, 84 664 31 31, 84 664 69 69

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Stomatologiczna

Petera 1
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 665 86 49

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej STOMATOLOGIA s.c. CENTRUM STOMATOLOGICZNE

ul. Jana Matejki 5/1
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 65 65

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Wyspiańskiego

ul. Wyspiańskiego 21/2
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 607 317 730

Nocna i Świąteczna Opieka Zdrowotna

ul. Janusza Petera 3.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 49

Nocna i Świąteczna Opieka Zdrowotna

ul. Janusza Petera 3.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 49

NZO Elmed

ul. Henryka Sienkiewicza 12/29
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 607 353 145, 84 664 38 23

NZO Poradnia Dermatologiczna

Wańkowicza 12
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 665 12 22

Oddział Nadzoru Sanitarnego

Lwowska 51
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 78

Orto- Dent

Petera 3
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 46 13

Ortopedia Zamojska Sp. z o.o. - Przychodnia

ul. Janusza Petera 1
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 33 15

Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim

Stowackiego 7B
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 71, 84 665 89 03

Poradnia Dermatologiczna

ul. Wyspiańskiego 21
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 12 89

Poradnia Podstawowej Opieki Zdrowotnej

ul. Wyspiańskiego 21/21
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 12 89

Poradnia Rodzinna

ul. Janusza Petera 3.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 49

Poradnia Rodzinna Jarczów

ul. Józefa Piłsudskiego 1
22-664 Jarczów
tel. 84 665 43 09

Poradnia stomatologiczna

Promienna 11
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 601 678 614

Poradnie Specjalistyczne

ul. Janusza Petera 3.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 49

Pracownia diagnostyki specjalistycznej

ul. Janusza Petera 3.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 49

Przychodnia specjalistyczna

ul. Janusza Petera 1
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 11 do 19

Przychodnia Specjalistyczna

ul. Melchiora Wańkowicza 8
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 509 488 111

Przychodnia specjalistyczna przyszpitalna

ul. Janusza Petera 1
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 11 do 19

Przychodnia w Machnowie Nowym

ul. Strażacka 1b
22-680 Machnów Nowy
tel. 84 600 95 43

Przychodnia w Ulchówku

ul. Tomaszowska 132/1
22-678 Ulhówek
tel. 84 661 60 09

Przysładowa Przychodnia Rehabilitacyjna przy Spółdzielni Inwalidów "Tomspin"

Tadeusza Kościuszki 24
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 41

rehabilitacja ambulatoryjna

ul. Kościuszki 24A
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 607 426 220

Sekcja Oświaty Zdrowotnej i Promocji Zdrowia

Lwowska 51
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 78

Stacja dializ

ul. Aleje Grunwaldzkie 1
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 40 34

Szpital

ul. Aleje Grunwaldzkie 1.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 44 11 do 19

Vilab Laboratorium Diagnostyczne

ul. Janusza Petera 3.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 49

Zespół domowej opieki długoterminowej

ul. Janusza Petera 3.
22-600 Tomaszów Lubelski
tel. 84 664 22 49

SAMODZIELNY PUBLICZNY ZESPÓŁ OPIEKI ZDROWOTNEJ W TOMASZOWIE LUBELSKIM

Oddziały szpitalne	
Chirurgii Ogólnej i Urazowej z Pododdziałem Dziecięcym	Ginekologiczno-Położniczy
Wewnętrzny Dziecięcy	Internistyczno-Kardiologiczny
Reumatologiczny	Wewnętrzny z profilem geriatrycznym
Laryngologiczny	Gruźlicy i Chorób Płuc
Obserwacyjno-Zakaźny dla Dorosłych	Neurologii i Leczenia Padaczek
Obserwacyjno-Zakaźny Dziecięcy	Anestezjologii i Intensywnej Terapii
Noworodkowy	Szpitalny Oddział Ratunkowy

Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Rejonowy w Tomaszowie Lubelskim

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI

Baza organizacji pozarządowych

- Klub Kolarski „Roztocze”
- Lubelski Okręgowy Związek Narciarski
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Tomasovia” przy Gimnazjum Nr 1
- Międzyszkolny Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „GRUPA OSCAR” Tomaszów Lubelski
- Ochotnicza Straż Pożarna
- Powiatowy Szkolny Związek Sportowy
- Stowarzyszenie Wspierania Działalności Artystycznej Zespołu Seniora „HARMONIA”
- Stowarzyszenie „CZAJNIA”
- Stowarzyszenie Klub Abstynenta „PROMYK”
- Stowarzyszenie Kobiet Po Leczeniu Raka Piersi „Tomaszowskie Amazonki”
- Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Specjalnej Troski „SAMARYTANIN”
- Stowarzyszenie „NASZE MIASTO”
- Stowarzyszenie „NOWE MIASTO”
- Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Narządu Ruchu „PROMYK”

- Stowarzyszenie Promowania Polski na Arenie Międzynarodowej „Ministry of Poland”
- Tomaszowski Klub Karate Kyokushin
- Tomaszowski Klub Karate Tradycyjnego
- Tomaszowski Klub Sportowy „TOMASOVIA”
- Tomaszowski Uczniowski Klub Sportowy „ROZTOCZE” przy Gimnazjum Nr 1
- Tomaszowski Uczniowski Klub Sportowy „SOKÓŁ MECHANIK” przy Zespole Szkół Nr 4
- Tomaszowskie Stowarzyszenie Trzeźwościowe
- Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne im. doktora Janusza Petera
- Uczniowski Klub Sportowy „Gim - Dwójka” przy Gimnazjum Nr 2
- Uczniowski Klub Sportowy „JUNAK”
- Uczniowski Klub Sportowy „START” przy Szkole Podstawowej Nr 2
- Związek Piłsudczyków RP Oddział Tomaszów Lubelski
- Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim
- Klub Karate Tradycyjnego Tomaszów Lubelski
- Tomaszowskie Stowarzyszenie Sportowe „KUDŁATY”
- Stowarzyszenie Wspierania Działalności Zespołu Pieśni i Tańca "Roztocze"

Identyfikacja problemów w sferze społecznej

Zdiagnozowane problemy w sferze społecznej pokrywają się z problemami zidentyfikowanymi w Strategii

Są to przede wszystkim:

- stały spadek liczby mieszkańców,
- ujemny przyrost naturalny,
- ujemne saldo migracji, duża emigracja poza granice gminy, szczególnie osób młodych i wykształconych,
- spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym,
- stały wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego,
- duża liczba mieszkańców uzależniona od zasiłków pomocy społecznej,
- wzrost liczby rodzin patologicznych, niezdolnych do opieki nad dziećmi i dotkniętych przemocą,
- zatracenie więzi społecznych i brak liderów lokalnych,
- niewystarczająca infrastruktura
- niedoinwestowana infrastruktura szkół,
- słaba jakość specjalistycznej opieki zdrowotnej.

5. SFERA GOSPODARCZA

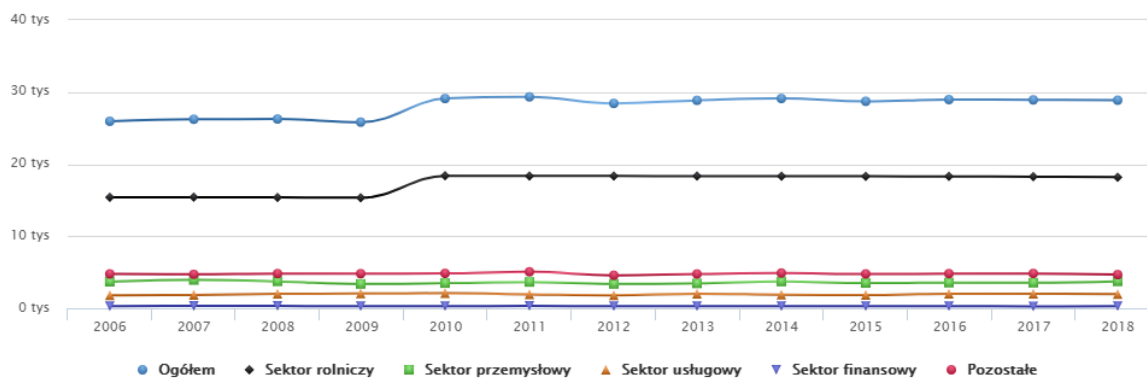
W Tomaszowie Lubelskim w roku 2019 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 2 980 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 2 364 stanowiły osoby fizyczne

prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 155 nowych podmiotów, a 124 podmioty zostały wyrejestrowane. Na przestrzeni lat 2009-2017 najczęściej (215) podmiotów zarejestrowano w roku 2010, a najmniej (129) w roku 2016. W tym samym okresie najczęściej (286) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (124) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2019 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w Tomaszowie Lubelskim najczęściej (231) jest stanowiących spółki cywilne. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej (2 872) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 0,6% (17) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 16,9% (503) podmiotów, a 82,6% (2 460) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Tomaszowie Lubelskim najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (32.9%) oraz Budownictwo (11.8%).

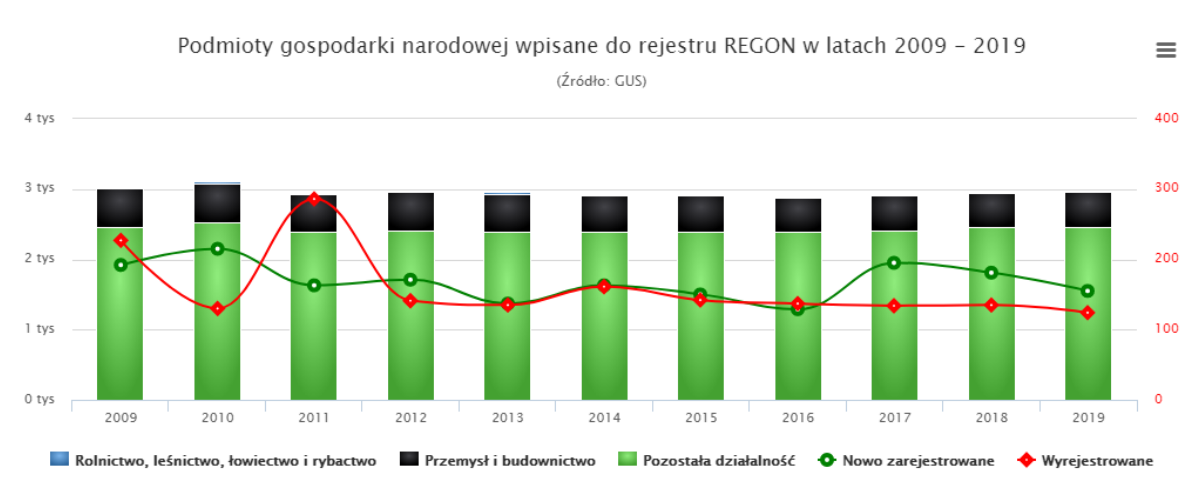
PRACUJĄCY WEDŁUG SEKTORÓW EKONOMICZNYCH W TOMASZOWIE LUBELSKIM		% ↕ 123	
(Źródło: GUS, 31.XII.2018)			
(Dane powiatowe)			
Pracujący ogółem		100,0%	
Kobiety (ogółem)	100,0%	Mężczyźni (ogółem)	100,0%
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo		63,0%	
Kobiety (sektor rolniczy)	61,6%	Mężczyźni (sektor rolniczy)	64,4%
Przemysł i budownictwo		12,9%	
Kobiety (sektor przemysłowy)	6,2%	Mężczyźni (sektor przemysłowy)	19,4%
Handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja		6,9%	
Kobiety (sektor usługowy)	7,2%	Mężczyźni (sektor usługowy)	6,6%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości		1,0%	
Kobiety (sektor finansowy)	1,4%	Mężczyźni (sektor finansowy)	0,6%
Pozostałe		16,2%	
Kobiety (pozostałe)	23,7%	Mężczyźni (pozostałe)	9,1%

Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych w Tomaszowie Lubelskim w latach 2006 – 2018

(Źródło: GUS)

STAN REJESTRU (Źródło: GUS, 31.XII.2019)	
Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON	2 980
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	17
Przemysł i budownictwo	503
Pozostała działalność	2 460
Podmioty nowo zarejestrowane w Tomaszowie Lubelskim w 2019 roku	155
Podmioty wyrejestrowane w Tomaszowie Lubelskim w 2019 roku	124
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	2 364

6. Sfera środowiskowa

Miasto położone jest na obszarze Roztocza Środkowego, Południowego i Grzędy Sokalskiej, nad Sołokiją – dopływem Bugu.

Samo miasto nie posiada szczególnych walorów środowiskowych jednak jest położone centralnie wśród niezwyklej przyrody powiatu tomaszowskiego

Obszary zieleni znajdujące się w bezpośrednim otoczeniu miasta, podlegające ochronie, poprawiające jakość i warunki życia mieszkańców oraz wpływający na tożsamość przyrodniczą i krajobrazową miasta tworzą:

- strefa leśna w zachodniej i południowo – zachodniej części obszaru miasta stanowiąca fragment korytarza ekologicznego Lasów Roztoczańskich rangi krajowej powiązana funkcjonalnie z projektowanym Międzynarodowym Rezerwatem Biosfery

„Roztocze i Puszcza Solska” oraz projektowaną ostoją ptasią NATURA 2000 PLB0600012 – Roztocze,

- dolina rzeki Sołokiji, stanowiąca korytarz ekologiczny rangi regionalnej, potencjalna ostoja ptasia NATURA 2000 PLB060021 – Dolina Sołokiji,

- lasy w północnych granicach miasta i dolinie Sołokiji pełniące funkcję lokalnych leśnych węzłów ekologicznych,

- stawy pełniące funkcję lokalnych wodnych węzłów ekologicznych,

- dolinki niewielkich cieków zasilających Sołokiję w obszarze miasta pełniące funkcję sięgaczy ekologicznych,

- enklawy naturalnych lub półnaturalnych siedlisk w obszarach zurbanizowanych pełniące funkcję mikrowęzłów ekologicznych.

Na terenie miasta jako forma ochrony przyrody występują pomniki przyrody. Objęte tą formą ochrony są pojedyncze drzewa lub grupy drzew

Lp.	Rodzaj pomnika	Opis pomnika	Lokalizacja	Właściciel działki	Podstawa prawna ochrony
1	Grupa drzew	4 lipy drobnolistne (Tilia cordata) o obw. 255, 260, 265 cm i wys. 20 m.	Wzdłuż ul. M. Kopernika od skrzyżowania z ul. 1-Maja (obecnie ul. Lwowska) do Zakładu Zieleni Miejskiej (obecnie PGKiM)	Własność Państwa administrowana przez Zakład Zieleni Miejskiej (obecnie własność Miasta Tomaszów Lubelski)	Orzeczenie nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988r. (Dz.Urz.Woj.Zamojskiego z 1987r.nr 16 poz. 152)
2	Pojedyncze drzewo	Dąb szypulkowy (Quercus robur) o obw. 350 cm i wys. 28 m	Przy bramie wjazdowej na terenie bazy PTHW (obecnie PHU Nekpol)	Przedsiębiorstwo Transportowe Handlu Wewnętrznego Oddział w Zamościu Filia w Tomaszowie Lubelskim (obecnie PHU Nekpol)	Orzeczenie nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988r. (Dz.Urz. Woj.Zamojskiego z 1987r.nr 16.poz.152)
3	Grupa drzew	3 lipy szerokolistne (Tilia platyphyllos) o obw. 325, 375, 455 cm i wys. 25 m.	W zespole zieleni otaczającej zabytkowy kościół modrzewiowy	Parafia Rzymsko - katolicka p.w. Zwiastowania NMP w Tomaszowie Lubelskim ul. Królewska 1	Orzeczenie nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988r.(Dz.Urz. Woj. Zamojskiego z 1987r. nr 16 poz.152)
4	Grupa drzew	4 Klony zwyczajne (Acer platanoides) o obw. 275, 220, 225, 245 cm wys. 26, 21, 20 m. 1 wiąz górski (Ulmus scabra) o obw. 320cm, wys. 28 m	Na placu przy Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. (obecnie Prokuratura Rejonowa w Tomaszowie Lubelskim)	Własność Banku Gospodarki Żywnościowej S.A. w Tomaszowie Lubelskim ul. Żwirki i Wigury (obecnie własność Skarbu Państwa, w zarządzie Prokuratury Rejonowej	Orzeczenie nr XLI/337/97 Rady Miejskiej w Tomaszowie Lubelskim z dnia 27 października 1997 roku

Lp.	Rodzaj pomnika	Opis pomnika	Lokalizacja	Właściciel działki	Podstawa prawna ochrony
5	Pojedyncze drzewo	Lipa drobnolistna (<i>Tilia cordata</i>) o obw. 335cm, wys. 28 m	Na terenie Zespołu Szkół Zawodowych (obecnie Zespołu Szkół Nr 4)	Własność Zespołu Szkół Zawodowych w Tomaszowie Lubelskim ul. Żwirki i Wigury (obecnie własność Powiat tomaszowski, w zarządzie ZS Nr 4)	Uchwała nr XLI/337/97 Rady Miejskiej w Tomaszowie Lubelskim z dnia 27 października 1997 roku

W odniesieniu do terenów Miasta Tomaszów Lubelski położonych w zasięgu wymienionych obszarów chronionego krajobrazu polityka przestrzenna w zakresie kształtowania systemu przyrodniczego i ochrony wartości przyrodniczych, powinna polegać na:

- pierwszeństwie działań odtworzeniowych i rewaloryzacyjnych historycznych elementów krajobrazu kulturowego;
- podporządkowaniu form zainwestowania do otaczającego krajobrazu;
- restauracji lub częściowym odtwarzaniu zabytkowych elementów krajobrazu;
- zachowaniu krajobrazu przyrodniczego związanego przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym;
- likwidacji elementów dysharmonizujących;
- rekultywacji zniszczonych fragmentów użytków rolnych lub leśnych;
- wprowadzaniu nowych elementów krajobrazowych podnoszących estetyczne wartości terenów i podkreślających ich związek przestrzenny z historycznym założeniem urbanistycznym;

- zwiększaniu i wprowadzaniu nowych funkcji ogólnospołecznych pod warunkiem należytego zabezpieczenia wartości estetyczno-historycznych przed zniszczeniem lub zniekształceniem, przede wszystkim w odniesieniu do nieruchomości mających charakter pomników historii.

Obowiązuje prawna ochrona i stosowanie przepisów odrębnych dla pomników przyrody.

Przyroda na terenie powiatu tomaszowskiego

Najwyższą formą ochrony na terenie powiatu tomaszowskiego są parki krajobrazowe. Są to: Puszczy Solskiej, Krasnobrodzki oraz Południoworożtoczański. Inną formą ochrony przyrody występującą na terenie powiatu są rezerваты (florystyczny: "Skrzypny Ostrów" (ze stanowiskiem modrzewia polskiego, gm. Tarnawatka), leśne: "Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec" (gm. Jarczów), "Jalinka" (gm. Lubycza Król.) ze skamieniałymi drzewami, "Przecinka" (ze starodrzewem bukowym, gm. Rachanie), "Zarośle" (ze starodrzewem jodły, gm. Tomaszów Lub.), torfowiskowy: "Nowiny" (gm. Susiec) stepowy: "Skarpa Dobużańska" (z roślinnością kserotermiczną gm. Tyszowce), "Machnowska Góra (gm. Lubycza Król.), geologiczny: "Piekiełko" (skupisko 68 głazów piaskowców kwarcytowych), rezerваты krajobrazowe: "Nad Tanwią" (gm. Susiec), "Czartowe Pole" (na pograniczu gmin Susiec i Józefów)).

Parki krajobrazowe

Krasnobrodzki Park Krajobrazowy /9390 ha/, utworzony w 1988 r. na obszarze Rożtocza Środkowego; w pow. tomaszowskim znajduje się płd.-wsch. część Parku z kulminacją Wapielnia /386,5 m n.p.m./; w rzeźbie Parku dominują pasma wzgórz o wysokości do 350 m n.p.m., urozmaiceniem krajobrazu są paraboliczne wydmy i głębokie wąwozy; ponad połowę powierzchni Parku zajmują lasy, głównie bór świeży, w którym przeważa sosna a także jodła; w runie występują rzadkie rośliny

górskie jak: widłak wroniec, narecznica szerokolistna, przytulia okrągłolistna a także gatunki środowisk torfowiskowych i kserotermicznych.

Południoworoztoczański Park Krajobrazowy, (1989r.), /20.376 ha/ powierzchni, z tego 4.139 ha w woj. podkarpackim; w krajobrazie przeważają spłaszczone pagórki porośnięte lasem, urozmaicone wciętymi dolinami, wąwozami i wydmami, tu znajdują się największe wzniesienia roztoczańskie w Polsce: Długi Goraj (391,5 m n.p.m.) oraz Wielki Dział (390,5 m n.p.m.) i Krągły Goraj (388,7 m n.p.m.); lasy zajmują 67 % pow. Parku, wśród nich cenne bory buczyny karpackiej i jodłowe; wśród ssaków występują: wydra, piżmak, tchórz, borsuk, łasica, kuna, gronostaj; przez Park prowadzą ciekawe szlaki turystyczne m.in. “Po bunkrach Mołotowa” /niebieski/.

Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej, /28,980 ha/, utworzony w 1988 r., na terenie ówczesnych województw: zamojskiego i przemyskiego; aktualnie płu.-wsch. część Parku leży w pow. tomaszowskim; najcenniejszą formą geologiczno – topograficzną jest krawędź Roztocza, przez którą przełamują się rzeki: Szum, Sopot, Jeleń, Tanew, Potok Łosiniecki, tworząc system małych wodospadów tzw. “szumów”; Park ma charakter typowo leśny, 85 % pow. zajmują bory sosnowe i inne; występują tu także torfowiska niskie i wysokie; w faunie spotyka się zwierzęta łowne, płazy, gady oraz rzadkie i chronione ptaki m.in.: perkozy, orlika krzykliwego, pustułka, cietrzewia, puchacza, dudka, żurawia i bociana czarnego;

Rezerwaty Przyrody

“CZARTOWE POLE”

Rezerwat krajobrazowy o powierzchni 63,71 ha, utworzony w 1958r. w pobliżu miejscowości Hamernia, na pograniczu gmin Susiec i Józefów . Powierzchnia 26,66 ha jest objęta ochroną ścisłą (Leśnictwo Hamernia), reszta 37,05 ha podlega ochronie częściowej (Leśnictwa Karczmisko). Utworzony celem zachowania w naturalnym stanie odcinka potoku Sopot, w miejscu jego przełomu przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego, wraz z pięknymi wodospadami, wypłukanymi przez wodę w piaskowcu trzeciorzędowym. Kaskady te są odmienne od spotykanych w rezerwacie “Nad Tanwią”. Trudno się w nich bowiem doszukać jakiegokolwiek regularności. Działanie wody na różnej odporności podłoże doprowadziło do silnego postrzępienia krawędzi wodospadów, nadając im niepowtarzalny charakter. Niemal całe dno doliny

porastają naturalne lasy łąkowe, jedynie na małych wylesionych płatach zastąpione przez podmokłe łąki. Niższe partie zboczy pokrywa wilgotny bór sosnowo-jodłowo-świerkowy, w wyższych strefach przechodzący w jodłowy z domieszką sosen i świerków. Wierzchowiny zajmują bory sosnowe z udziałem mniej dorodnych jodeł i świerków. Z rzadkich roślin spotyka się m. in.: zanokcicę skalną i zieloną, narecznicę szerokolistną, paprotnik kolczysty, kruszczyk szerokolistny, storczyk plamisty, parzydło leśne, paprotkę zwyczajną, zachyłka Roberta. Z interesujących przedstawicieli fauny występuje tu płochacz pokrzywnica, pliszka górską.

“LAS LIPOWY W UROCZYSKU BUKOWIEC”

Rezerwat leśny częściowy o powierzchni 12,41 ha, utworzony w 1967 r. w pobliżu miejscowości Kolonia Hopkie, w gminie Jarczów, w nadleśnictwie Tomaszów Lubelski.

Utworzony został, celem zachowania fragmentu naturalnego lasu lipowego. Jeszcze na początku XX wieku gatunkiem panującym na obszarze obecnego rezerwatu był dąb, zaś domieszkę stanowił buk, lipa i grab. Silne mrozy zimą 1928/1929 r. spowodowały bardzo duże szkody w drzewostanach dębowych, ucierpiał również buk. Usunięto wówczas ponad 300 drzew. Taka sytuacja stworzyła warunki do rozwoju lipy, która w warunkach bardzo żyznego siedliska weszła w górne piętro stając się gatunkiem dominującym. Pojedyncze jej egzemplarze osiągają tu 100 cm obwodu (pomiar w pierśnicy, to znaczy na wysokości 1,3 m) i 29 m wysokości. Dąb jest obecnie w rezerwacie gatunkiem ustępującym, bardzo słabo odnawiającym się wskutek zacienienia. Kilka drzew ma charakter pomnikowy i osiąga 120 cm w pierśnicy oraz 29 m wysokości. Znaczny udział w drzewostanie rezerwatu ma buk, który miejscami tworzy piętro podokapowe, miejscami zaś jest gatunkiem współpanującym. Buk występuje na obszarze całego rezerwatu wykazując dużą dynamikę rozwoju i wytrzymując konkurencję grabu. Odnawia się w sposób naturalny. Około 10 buków ma charakter pomnikowy, osiągając 86-112 cm w pierśnicy i wysokość 28-35 m. W domieszce występuje również sosna, brzoza, wierzba, klon pospolity, jawor, osika, czereśnia i wiąz (górski i polny). Z roślin chronionych na terenie rezerwatu występują: wawrzynek wilczełyko, orlik pospolity,

lilia złotogłów, podkolan biały, kruszczyk szerokolistny, listera jajowata i gnieźnik leśny.

“NAD TANWIĄ”

Rezerwat ścisły, krajobrazowy, o powierzchni 41,33 ha, utworzony w 1958r. koło wsi Rebizanty, w gminie Susiec. Utworzony dla zachowania naturalnego stanu malowniczego i charakterystycznego krajobrazu doliny rzeki Tanew i potoku Jeleń, w miejscu ich przełomu przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego. Największą osobliwością rezerwatu jest ciąg 24 progów powstałych w skalistym korycie, na zaledwie 200 m zakolu Tanwi. Tworzą one bardzo widowiskowe, choć niewielkie wodospady, zwane tu “szumami” lub “szypotami”. Są to wypłukane wodą progi tektoniczne, o wysokości kilkudziesięciu centymetrów, ułożone bardzo regularnie, zgodnie z kierunkiem spękań utworów kredowych Roztocza. Największy z nich znajduje się w sąsiedztwie rezerwatu na Jeleniu i ma ok.1,5 m wysokości. Bardzo malownicze są całe doliny obu płynących tu rzek. Dna dolin porastają łągi olszynowe oraz miejscami olsy z udziałem jodły i świerka. Niższe partie zboczy porastają bory mieszane, wilgotne, jodłowo-świerkowe z dużą domieszką sosny, które w wyższych partiach stoków przekształcają się w bór jodłowy ze znaczną domieszką świerka i sosny. Wierzchowiny porasta bór sosnowy. Z gatunków chronionych i rzadkich występuje tu, rosnący dywanowo, widłak jałowcowaty oraz bez koralowy i porzecznica alpejska. Na torfowiskach przejściowych i niskich, przy ujściu Jelenia do Tanwi, można spotkać: przygiełkę białawą, bagnicę torfową, turzycę bagienną i strunową i rosiczki (okrąglistą, długolistną i pośrednią). W rezerwacie gnieździ się wiele gatunków rzadkich ptaków, jak: pliszka górską, płochacz pokrzywnica, zimorodek i bocian czarny.

“NOWINY”

Rezerwat częściowy, torfowiskowy utworzony w 1999r., o powierzchni 3,80 a, w pobliżu wsi Nowiny, w gminie Susiec. Rezerwat utworzony w celu zachowania roślinności wodnej i torfowiskowej bagienek śródleśnych. Obejmuje szereg niewielkich, bardzo płytkich jeziorok śródleśnych, otoczonych wąskim pasem torfowisk przejściowych. Jego sąsiedztwo stanowią młode drzewostany sosnowe. Z

roślin chronionych i rzadkich występują tu: grzybień północny, rosiczki (okrągłolistna, pośrednia i długolistna), bagno zwyczajne, turzyca bagienna, bagnica torfowa, bobrek trójlistkowy.

“PIEKIEŁKO”

Rezerwat ścisły, geologiczny, o powierzchni 1,24 ha, utworzony w 1962 roku w pobliżu miejscowości Łaszczówka, w gminie i nadleśnictwie Tomaszów Lub. Utworzony dla zachowania skupiska 68 głazów narzutowych (piaskowce krzemieniowe) przyniesionych przez lodowiec. Największe z nich mają do 10 m obwodu. Powierzchniowe badania archeologiczne wykazały, iż jest to prawdopodobnie prasłowiańskie miejsce kultowe. Ma ono charakter budowli ziemnej, w postaci wałów o wysokości od 4 do 6 m, które obecnie mają u podstawy 20 do 30 m szerokości. Usypane są z pisaku i otaczają pierścieniem pole o średnicy ok. 50m.. Na nim, a częściowo i na wałach, pozornie bezładnie, spoczywają głazy. Na części z nich widoczne są miseczkowate zagłębienia, mogące być wynikiem ludzkiej działalności. Miejsce to nazwane jest przez miejscową ludność “Piekiełkiem” lub “Uroczyskiem”.

“PRZECINKA”

Rezerwat leśny, o powierzchni 32,91 ha, utworzony w 1998 roku w miejscowości Werechanie, w gminie Rachanie. Utworzony celem ochrony pozostałości kompleksów starodrzewia bukowego z licznymi sędziwymi o okazałych rozmiarach drzewami, ok. 10 km poza absolutną granicą jego zasięgu. Największe kresowe stanowisko tego gatunku.

“SKARPA DOBUŻAŃSKA”

Rezerwat częściowy, stepowy o powierzchni 5,07 ha, utworzony w 1989 r. w miejscowości Mikulin, w gminie Tyszowce, położony na prawym zboczu doliny Huczwy pomiędzy Dobużkiem a Mikulinem. Celem jego utworzenia było zachowanie zbiorowisk roślinności kserotermicznej. W rezerwacie tym występuje wiele rzadkich roślin np.: oman wąskolistny i szorstki, turzyca niska, ożota zwyczajna, zawilec wielkokwiatowy, szczodrzec ruski, pajęcznica gałęzista, szparag, przetaczniki (ząbkowany, rozesłany i pagórkowy), pierwiosnka lekarska. Rośnie tu też, spotykany na Lubelszczyźnie jedynie w kilku stanowiskach – żmijowiec czerwony. W rezerwacie

występują też bardzo licznie przedstawiciele fauny typowej dla tych stanowisk. Oprócz wielu gatunków owadów i ryjkowców żyje tu kolonia kilkudziesięciu susłów perełkowanych oraz tchórz stepowy.

“SKRZYPNY OSTRÓW”

Rezerwat częściowy, florystyczny, o powierzchni 1,77 ha utworzony w 1967 r. w nadleśnictwie Tomaszów Lub, w pobliżu siedziby leśnictwa Skrzypny Ostrów (2km), w gminie Tarnawatka. Został utworzony w celu zachowania fragmentu starego lasu naturalnego pochodzenia, ze stanowiskiem modrzewia polskiego. Modrzew polski jest endemicznym polskim gatunkiem występującym licznie tylko w Górach Świętokrzyskich., ubogie jego stanowiska rozsiane są głównie w pasie Wyżyn Środkowopolskich. Tak więc znajdujące się tu skupisko modrzewia jest stanowiskiem kresowym, jednym z najdalej wysuniętych na wschód. Liczy 18 modrzewi o obwodach od 32 do 92 cm i wysokości od 29 do 36 m.. Jest zagrożone sukcesją buczyny, ponieważ obecne warunki siedliskowe znacznie utrudniają naturalne odnowienia. Dopiero, w roku 1990, po raz pierwszy w historii rezerwatu, zaobserwowano naturalne odnowienia modrzewia, co daje nadzieję na zachowanie go w rezerwacie. Rezerwat położony jest w obrębie kompleksu leśnego Werechanie. W drzewostanie przeważają: buk pospolity, dąb szypułkowy i sosna pospolita, w domieszce występuje: osika, grab zwyczajny, jodła pospolita i brzoza brodawkowata. Na wschód od rezerwatu przebiegają granice naturalnego, gromadnego zasięgu jodły (w odległości ok.3 km) i buka (ok.15km).

“JALINKA”

Rezerwat zlokalizowany w miejscowości Siedliska (gm. Lubycza Król.) w kompleksie leśnym przylegającym do granicy Państwa. Powierzchnia 3,80 ha. Ochroną objęte naturalne stanowisko grądowe z udziałem jodły, rzadkich i chronionych gatunków runa oraz skamieniałymi drzewami licznie występującymi – leśna ostoja genowa.

“ZAROŚLE”

Rezerwat leśny, o powierzchni 64,02 ha, utworzony w 1998 roku w miejscowości Ulów, w gminie Tomaszów Lub. Utworzony celem ochrony lasów

jodłowo-bukowych (starodrzewu jodły 110-letniego , pojedyncze okazy do 130 lat), z udziałem sosny, świerka, grabu i lipy.

“MACHNOWSKA GÓRA”

Rezerwat zlokalizowany w gminie Lubycza Królewska na północno-zachodnim stoku Machnowskiej Góry. Powierzchnia 25,30 ha. Ochroną objęte stanowisko roślinności kserotermicznej – florystyczna ostoja genowa.

Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, jak: naturalne zbiorniki wodne i śródleśne “oczka wodne”, kępy drzew i Krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamienie itp.

W powiecie tomaszowskim tą formą ochrony przyrody objęte są następujące użytki ekologiczne:

“BIAŁA GÓRA”

Użytek zlokalizowany na południowym stoku wzgórza między miejscowościami Justynówka i Majdan Górny (gmina Tomaszów Lub.). Powierzchnia użytku – 20 ha. Jest to zbiorowisko roślinności kserotermicznej (popularnie nazywanej kresową) z licznymi gatunkami rzadkimi i chronionymi. Występuje tu między innymi: wisienka karłowata, miłek wiosenny, len złocisty, zawilec wielkokwiatowy, powojnik prosty, ożota zwyczajna, ostrożeń panoński, oman wąskolistny.

“JEDLINA”

Użytek zlokalizowany w miejscowości Potoki, w gminie Lubycza Królewska, w Nadleśnictwie Tomaszów Lub. Powierzchnia 13,92 ha. Celem ochrony jest zachowanie drzewostanów jodłowych i bukowo-jodłowych o charakterze zbliżonym do naturalnego, położonych przy północno-wschodniej granicy ich zasięgu występowania w Europie. Występuje tu ponad 100-letni drzewostan jodłowy.

“JAŁOWCE”

Użytek zlokalizowany w miejscowości Huta Lubycka, w gminie Lubyca Królewska, w Nadleśnictwie Tomaszów Lub. Powierzchnia 35,07 ha. Ochroną objęte halizny i płazowiny porośnięte w około 70% jałowcem pospolitym, często pomnikowych wymiarów (do 7 m wysokości i 40 lat)

“ŻURAWCE”

Użytek zlokalizowany na północno-zachodnim stoku Machnowskiej Góry w gminie Lubyca Królewska. Powierzchnia 3,45 ha. Ochroną objęte stanowisko roślinności kserotermicznej – florystyczna ostoja genowa.

“STAWY ŁASZCZOWIECKIE”

Użytek zlokalizowany na gruntach wsi Łaszczów i Nadolce (gm. Łaszczów). Powierzchnia 103,27 ha. Ostoja fauny wodno-błotnej.

“KORHYNIE”

Użytek zlokalizowany na granicy gmin Jarczów i Lubyca Królewska na lewym zboczu doliny Sołokiji. Powierzchnia 5,74 ha. Ochroną objęte zbiorowiska roślinności kserotermicznej z bardzo bogatym stanowiskiem obuwika.

“STAWY W TARNAWATCE”

Użytek zlokalizowany w gminie Tarnawatka. Powierzchnia 500ha. Ochroną objęty kompleks stawów – ostoja fauny wodno-błotnej.

Wartości kulturowe

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń jak i naszych czasów. Do dziedzictwa kulturowego oprócz dziedzictwa archeologicznego, architektonicznego i dziedzictwa sztuki zaliczamy także przejawy życia takie jak np. formy gospodarowania, przejawy rozwoju społeczności i inne elementy stanowiące o naszej kulturze. Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród mieszkańców. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Rewitalizacja

poszczególnych obiektów, jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. W takich przedsięwzięciach pomagać ma, wynikający ze społecznej potrzeby, gminny program opieki nad zabytkami, przewidziany przez ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami. Jest także czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o dobrą kondycję substancji zabytkowej. Aby miasto i gmina stały się piękne dla mieszkańców i atrakcyjne dla turystów trzeba zadbać o lokalne zabytki

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury wyznacza cel strategiczny oraz cele częściowe dla strategii rozwoju kultury w regionach.

Celem strategicznym jest zrównoważony rozwój i wspieranie kultury w regionach.

Natomiast cele częściowe stanowią między innymi:

- wzrost efektywności zarządzania strefą kultury,
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- wzrost udziału kultury w PKB,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury,
- wzrost uczestnictwa w kulturze,
- rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych,
- efektywna promocja twórczości,
- promocja polskiej kultury za granicą,
- ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, desing, wydawnictwa, fotografia). Cele częściowe realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych:
 - Czytelnictwo i sektor książki NPK Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki,
 - Dziedzictwo kulturowe NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego,

- Instytucje artystyczne i promocja twórczości NPK Rozwój instytucji artystycznych,
- Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców - NPK Wspierania debiutów i rozwoju szkół artystycznych,
- Sztuka współczesna NPK Znaki Czasu.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego województwa lubelskiego w t. I., rozdz. IX, p. 9. „Kultura”, scharakteryzował w ujęciu syntetycznym wszystkie istotne kulturowe składniki przestrzeni podlegające ochronie, badaniom, waloryzacji, ocenie zagrożeń oraz programom rozwoju (w tym rewitalizacji, rekonstrukcji i rewaloryzacji), a także reaktywacji turystycznej w odniesieniu do dawnych (historycznych) szlaków handlowych, powiązanych z siecią osadniczą. Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego – 27 – Poz. 3901 Za wyjątkowo istotny uznać należy podpunkt rozdziału dotyczący miejsc pamięci związanych z ważnymi dla narodu i państwa wydarzeniami, w tym szczególnie z historią walki o niepodległość w czasach porzbiorowych, II Rzeczypospolitej, II wojny światowej (ze szczególnym uwzględnieniem Holocaustu), a także, co w historii „Lubelszczyzny” równie ważne, z historią twórczości ludowej, przesądzających o możliwości kreowania „produktów regionalnych” w wielu sferach wytwórczych. W Planie kierunki polityki przestrzennej powiązane zostały (zgodnie ze strategią rozwoju województwa) z działaniami na rzecz rozwoju kultury i ochrony walorów przyrodniczo-krajobrazowych regionu, co ma bezpośredni związek z kreowaniem konkurencyjności - tzw. produktu turystycznego (istotnego z punktu widzenia polityki ekonomicznej województwa). Produkt ten ma być oparty na unikatowych w skali ogólnokrajowej wartościach środowiska przyrodniczego i krajobrazu, wartościach dziedzictwa kulturowego oraz etnograficznych (etnologicznych) potencjałach twórczości ludowej, przesądzających o możliwości kreowania "produktów regionalnych" w wielu sferach wytwórczych. W Planie przyjęto zasady istotne dla ochrony dziedzictwa kulturowego, w szczególności ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

- ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej oraz utrzymanie ładu przestrzennego w obrębie dawnych układów urbanistycznych i obszarów proponowanych do ochrony krajobrazu kulturowego (w tym parków kulturowych),
- przeznaczanie obszarów predestynowanych do ochrony przyrodniczej i krajobrazowej oraz obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe o różnym reżimie ochronnym, oparte o dokładne rozpoznanie zasobów, waloryzację terenu i określenie odporności środowiska na antropopresję,
 - tworzenie spójnego systemu ekologicznego poprzez rozwój wielkoprzestrzennych obszarów ochrony środowiska naturalnego i kulturowego,
 - promocja obszarów koncentracji walorów turystycznych, zespołów i obiektów zabytkowych w celu ich gospodarczego wykorzystania,
 - zasada maksymalnej integracji działań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności walorów krajobrazowych, przyrody, ochrony bioróżnorodności przyrody i krajobrazu kulturowego w sferze badawczej, społeczno – gospodarczej i ekonomicznej Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego – 28 – Poz. 3901 oraz w wojewódzkich programach sektorowych, na obszarach transgranicznych i na obszarach stykowych z sąsiednimi województwami,
 - ograniczanie negatywnych skutków działalności urzędów infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz różnych form aktywności społecznej i gospodarczej na środowisko naturalne i kulturowe. Należy podkreślić, iż omawiany Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, zgodnie ze współczesnymi założeniami polityki przestrzennej państwa, wiąże sferę ochrony dziedzictwa kulturowego ze sferą ochrony środowiska przyrodniczego w zakresach krajowego systemu obszarów chronionych, obszarów o kluczowym znaczeniu dla dziedzictwa przyrodniczego Europy i kraju, a także w zakresie wyznaczenia stref koncentracji walorów turystyczno - wypoczynkowych i stref ochrony obszarów o walorach specjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów uzdrowiskowych, obszarów ochrony krajobrazu wizualnego oraz obszarów dolin rzecznych i pobrażęży zbiorników wodnych.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zawarte zostały zapisy z m.in. zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury

współczesnej. Uwzględniono zasady ochrony i opieki nad zabytkami, a także podkreślono konieczność konsultowania zmian z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W poniższych planach zagospodarowania przestrzennego wprowadzone zostały zapisy dotyczące ochrony wartościowych obiektów zabytkowych.

W planach wyszczególniono zabytki objęte ochroną prawną. Wskazano następujące formy ochrony:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru,
- innych zabytków nieruchomych. Główną zasadą obowiązującą w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków jest ich ochrona i konserwacja oraz:

- maksymalne zachowanie substancji zabytkowej, jej gabarytów, układu kompozycyjnego i znaczenia w układzie przestrzennym w postaci dominant, akcentów architektonicznych, ekspozycji w naturalnym krajobrazie miejscowości,

- restauracja i rewitalizacja zniszczonych obiektów,

- kompleksowa rewaloryzacja założeń parkowych,

- zachowanie historycznych podziałów działek, Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego – 42 – Poz. 3901

- usunięcie obiektów dysharmonijnych lub ich przekształcenie zgodnie z walorami otoczenia,

- dostosowanie inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej (niezbędnej do prawidłowego funkcjonowania obiektu) do warunków konserwatorskich,

- dostosowanie funkcji użytkowych do charakteru obiektu zabytkowego,

- kompozycja zabytkowych układów zieleni ob. alej.

Do najcenniejszych obiektów zabytkowych należą:

- czworoboczny rynek ze stylowymi kamienicami, Szkołą Muzyczną – d. remizą strażacką, budynkiem drewnianej czajni, czyli herbaciarni, z 1895 r., a na obrzeżu rynku – cerkwią prawosławną z 1889 r.,
- barokowy kościół drewniany z 1727 r. z XVIII – wieczną dzwonnica, będące jednym z najcenniejszych obiektów sakralnych na Lubelszczyźnie;
- kościół paraf. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1935 – 49 r., z ołtarzem bocznym z Uchnowa, zawierającym cudowny obraz Madonny z Dzieciątkiem, z XVIII w.;

- drewniany budynek Sejmu Powiatowego z 1925 r. a obok współczesny mu budynek tzw. "Cybulówka";
- pomniki świeckie i sakralne, min.: Konstytucji 3 Maja, Tadeusza Kościuszki, Józefa Piłsudskiego, Żołnierzy Września, figura św. Tekli z 1782r

TURYSTYKA

Niezwykle istotną branżą gospodarki jest branża turystyczna.

Turystyka ma szczególne znaczenie dla lokalnej gospodarki, gdyż aktywizuje oprócz podmiotów turystycznych, także wiele innych sektorów gospodarki takich jak: transport, łączność, przemysł, budownictwo, rolnictwo, działalność finansowa i ubezpieczeniowa.

Turystyka generuje dodatkowy strumień pieniądza, który zasila lokalną gospodarkę poprzez ponoszone przez turystów wydatki. Ponadto wpływa pozytywnie na rynek pracy oraz zadowolenie społeczeństwa.

O atrakcyjności turystycznej świadczy zarówno siła przyciągania danego regionu, jak i popyt na oferowane usługi.

Atrakcyjność turystyczna kształtowana jest pod wpływem wielu różnorodnych czynników. Wśród najważniejszych z nich należy wymienić potencjał turystyczny (walory i stan jakościowy środowiska przyrodnicze go oraz dziedzictwo kulturowe) oraz infrastrukturę turystyczną, przede wszystkim bazę noclegową i gastronomiczną.

Tomaszów Lubelski, stolica Roztocza Środkowego, stanowi ważne ogniwo przyrodnicze oraz centrum obsługi ruchu turystycznego Powiatu Tomaszowskiego i obszaru Roztocza. Występujące w tym regionie bogactwo flory i fauny stawia to miejsce w rzędzie najatrakcyjniejszych regionów Polski. Różnorodność krajobrazowa i przyrodnicza Roztocza jest efektem położenia na styku kilku regionów fizjograficznych i obszarów geobotanicznych. Z uwagi na niepowtarzalne walory przyrodnicze regionu utworzono Roztoczański Park Narodowy, Parki Krajobrazowe oraz rezerwaty (m.in. Sołokija czy Nad Tanwią, rezerwat modrzewia polskiego). Roztocze oddziela Wyżynę Lubelską i Wyżynę Wołyńską od Kotliny Sandomierskiej i Kotliny Naddniestrzańskiej. Tomaszów Lubelski położony jest w rejonie atrakcyjnym

pod względem turystycznym i rekreacyjnym. W rejonie miasta można organizować wędrowniki piesze, wycieczki rowerowe oraz grzybobranie. Okolica posiada także warunki sprzyjające rozwojowi agroturystyki i rolnictwa ekologicznego. Atutem Tomaszowa Lubelskiego jest jego przeszłość historyczna, sięgająca początku XVII wieku i lokalizacji miasta na prawie magdeburskim. Do najcenniejszych zabytków należy drewniany, zrębowy kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, ufundowany przez VI ordynata Michała Zdzisława Zamoyskiego w roku 1627. We wschodniej części rynku została wzniesiona przez władze rosyjskie murowana cerkiew prawosławna pw. św. Mikołaja Cudotwórcy z 1890 roku. Najcenniejsza ikona Matki Boskiej z Dzieciątkiem datowana jest na wiek XVII. Ciekawym przykładem rosyjskiej architektury drewnianej jest budynek tzw. „Czajni” z 1902 roku. Za najstarszy budynek mieszkalny uznaje się dom leżący w głębi ul. Lwowskiej, prawdopodobnie wzniesiony jeszcze w XVII wieku Kamieniczki znajdujące się przy południowej pierzei rynku datowane są na przełom XIX/XX wieku.

8. SFERA TECHNICZNA

Informacja dotycząca gruntów miasta

Miasto Tomaszów Lubelski według ewidencji gruntów będących własnością Miasta posiada ogółem 226,9 ha w tym:

- grunty rolne: 61,5 ha, - działki budowlane: 3,7 ha,- tereny rekreacyjne: 6,6 ha, - pozostałe 155,1 ha

Ponadto w posiadaniu Miasta są:

- lasy 18 ha, - parki 4,4 ha oraz 34,5 ha gruntów oddanych w użytkowanie wieczyste.

W roku 2020 Miasto sprzedało:

- 5 działek o łącznej powierzchni 0,6768 ha na kwotę 426 667,00 zł,

- 10 lokali użytkowych położonych w budynku Przychodni zdrowia przy ul. Petera za kwotę 2 998 806,00zł,

- lokal użytkowy położony w piwnicy budynku przy ul. Rolniczej o powierzchni użytkowej 68 m² za kwotę 22 350,00 zł.

Skomunalizowano: 2 działki o pow. 0,4452 ha.

W roku 2020 Miasto nabyło:

- grunty pod budowę drogi przy ul. Kruczej o łącznej powierzchni 0,0567 ha za symboliczną

złotówkę (2x1zł=2 zł).

Gruntów oddanych w wieczyste użytkowanie miasto posiada 34,5 ha.

W roku 2020 dokonano następujących zamian nieruchomości:

Działka 213/3 ark. 16 o pow. 90 m² za kwotę 11 070,00 zł należąca do Gminy Miejskiej

na działkę nr 115/11 ark. 15 o pow. 164 m² za kwotę 23 601,24 zł należąca do PGE.

Dopłata na rzecz PGE Dystrybucja S.A. Lublin w wysokości 12 531,24 zł.

Działki nr 216/13 i nr 216/14 ark. 31 o łącznej pow. 27 m² należące do Gminy Miejskiej za

kwotę 972,00 zł na działkę nr 216/10 ark. 31 o pow. 10m² za kwotę 366,00 zł.

Dopłata na rzecz Gminy Miejskiej w wysokości 606,00 zł.

Gminnym zasobem nieruchomościami zarządza Miasto bezpośrednio Wydział Gospodarki

Komunalnej.

Miasto posiada 49,7 km dróg utwardzonych. Drogami miejskimi i wewnętrznymi zarządza

Miejski Zarząd Dróg.

Plan wykorzystania zasobu nieruchomości gminnych

Miasto Tomaszów Lubelski, zgodnie z art. 25 ust. 2 u.g.n., gospodaruje zasobem nieruchomości m.in. poprzez wydzierżawianie, wynajmowanie i użyczenie nieruchomości wchodzących w skład zasobu.

1. W roku 2020 powierzchnia gruntów, które znajdowały się w dzierżawie wynosiła:

- na cele ogrodnicze i rolnicze **2,71 ha**;

- na cele przemysłowo-usługowo-handlowe **1,21 ha**;

- pod garaże i na cele dojazdowe **2473 m²**;

- na cele budowy Akademii Sztuk Walki TKKT **2094 m²**;

- pod farmy fotowoltaiczne **6,49 ha**.

2. W roku 2020 powierzchnia wynajmowanych lokali wynosiła **1525,71 m²**.

16

3. W roku 2020 powierzchnia gruntów będących użyczeniu wynosiła **15,88 ha**.

4. Dochody otrzymane w 2020 roku z tytułu dzierżawy i najmu wyniosły **510 459,00 zł**. ***Informacja o stanie mieszkalnictwa komunalnego***

Informacja o stanie mieszkalnictwa z mieszkaniowego zasobu Miasta Tomaszów Lubelski.

1. Mieszkaniowy zasób gminy.

Lokale stanowiące własność gminy tworzą mieszkaniowy zasób gminy – Miasta Tomaszów Lubelski. Każde mieszkanie bez względu na jego wyposażenie, standard, w tym

również socjalne jest mieszkaniem komunalnym.

Na mieszkaniowy zasób Miasta Tomaszów Lubelski składa się 244 lokali mieszkalnych

i socjalnych o łącznej powierzchni użytkowej 9.695,56 m².

Znajdujące się w zasobie mieszkaniowym lokale mieszkalne podzielone są na pięć kategorii, oraz na lokale socjalne tj.:

- Kategoria mieszkania I – 63 mieszkań o łącznej powierzchni 2.734,93 m² - mieszkania z pełnym wyposażeniem ze stawką czynszu 4,55 zł. za 1 m².
- Kategoria mieszkania II – 10 mieszkań o łącznej powierzchni 248,18 m² - mieszkania z pełnym wyposażeniem bez centralnego ogrzewania ze stawką 4,20 zł. za 1 m².
- Kategoria mieszkania III – 30 mieszkań o łącznej powierzchni 1.410,03 m² - mieszkania z łazienką i wc bez centralnego ogrzewania i gazu ze stawką 3,85 zł. za 1 m².
- Kategoria mieszkania IV – 5 mieszkania o łącznej powierzchni 204,12 m² - mieszkania tylko z wc lub łazienką ze stawką 2,80 zł. za 1 m².
- Kategoria mieszkania V – 34 mieszkań o łącznej powierzchni 1.627,71 m² - mieszkania tylko z wod-kan ze stawką 2,45 zł za 1 m².
- Lokale socjalne – 102 lokali o łącznej powierzchni 3.340,79 m² ze stawką 1,22 zł. za 1 m².

Lokal socjalny jest to lokal nadający się do zamieszkiwania ze względu na wyposażenie i stan techniczny, którego powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy nie może być mniejsza niż 5 m², a w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego 10 m², przy czym lokal ten może być o obniżonym standardzie.

Lokal socjalny przydzielany jest osobie, która nie ma tytułu prawnego do lokalu, czyli nie ma zabezpieczonych potrzeb mieszkaniowych a znajduje się w trudnej sytuacji materialnej. Lokal socjalny może również być przydzielony osobie, która jest osobą bezdomną, utraciła mieszkanie wskutek klęski żywiołowej a także osobie która nabyła takie prawo na podstawie orzeczenia sądowego.

Zaspokojone potrzeby mieszkaniowe mieszkańców Miasta Tomaszów Lubelski.

W 2016 r. zawarto 15 umów najmu, w tym:

- 2 umowy najmu lokalu mieszkalnego,
- 2 umowy w wyniku zamiany,
- 6 umów na lokal socjalny (w tym 1 eksmisja z lokalu spółdzielczego),
- 5 umów najmu zawarto w wyniku wstąpienia w stosunek najmu.

W 2017 r. zawarto 29 umów najmu, w tym:

- 3 umowy najmu lokalu mieszkalnego,
- 25 umów na lokal socjalny (w tym 1 eksmisja z lokalu mieszkalnego),

20

- 1 umowa najmu zawarta w wyniku wstąpienia w stosunek najmu.

W 2018 r. zawarto 46 umów najmu, w tym:

- 3 umowy najmu lokalu mieszkalnego,
- 39 umów na lokal socjalny,

- 4 umowy najmu zawarto w wyniku wstąpienia w stosunek najmu.
- W 2019 r. zawarto 23 umów, w tym:
- 3 umowy najmu lokalu mieszkalnego,
 - 17 umów na lokal socjalny,
 - 3 umowy najmu zawarto w wyniku wstąpienia w stosunek najmu.
- W 2020 r. zawarto 54 umów najmu, w tym:
- 3 umowy najmu lokalu mieszkalnego,
 - 45 umów na lokal socjalny,
 - 6 umów najmu zawarto w wyniku wstąpienia w stosunek najmu

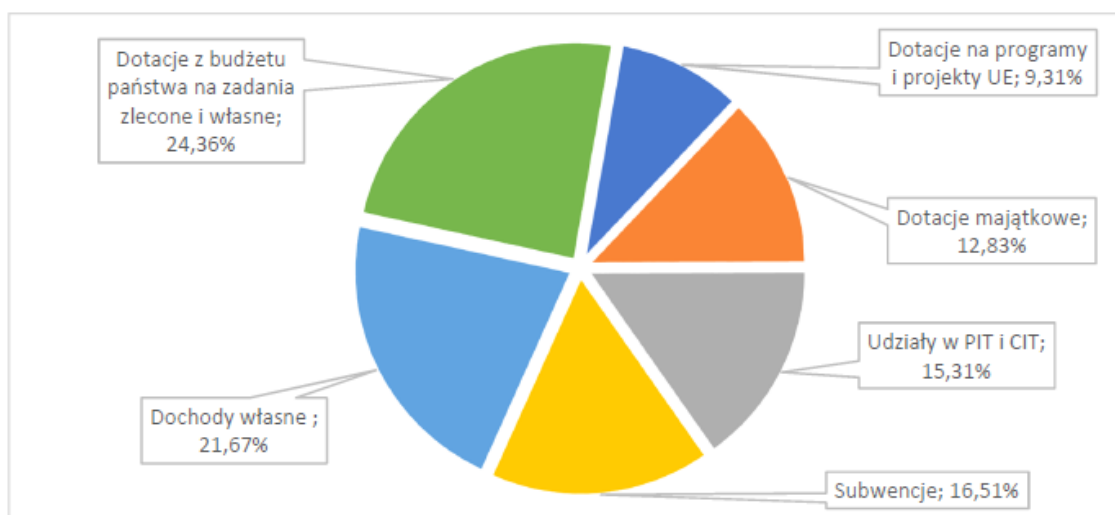
SYTUACJA FINANSOWA MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI

Sytuację finansową Miasta Tomaszów Lubelski ocenić należy jako dobrą, co przede wszystkim wynika z malejącego deficytu budżetowego gminy z roku na rok. Ponadto, struktura wydatków nie odbiega znacząco od innych, podobnych jednostek samorządu terytorialnego, co przy wspomnianym zmniejszającym się deficycie wskazuje na odpowiednią gospodarkę finansową miasta. Biorąc pod uwagę oczekiwania mieszkańców miasta, władze powinny spróbować zwiększyć wydatki na ochronę zdrowia oraz transport i łączność, przy jednoczesnej próbie ograniczania wydatków na administrację publiczną, która ma zdecydowanie mniejszy wpływ na rozwój miasta niż pozostałe kategorie wydatków budżetowych, które mogą zadziałać pro wzrostowo przy odpowiednich inwestycjach ze strony władz Miasta Tomaszów Lubelski. Podstawą gospodarki finansowej Miasta Tomaszów Lubelski w 2020 roku była uchwała podjęta przez Radę Miasta Tomaszów Lubelski w dniu 13 grudnia 2019 roku Uchwała Nr XIV/145/2019 w sprawie uchwały budżetowej na 2020 rok według, której ustalono dochody w wysokości 109 575 617,00 zł z (w tym dochody majątkowe kwota 28 957 289,00 zł), wydatki w wysokości 106 912 417,00 zł (w tym wydatki majątkowe kwota 26 313 340,00 zł).

Uchwała budżetowa na 2020 rok przewidywała również rozchody budżetowe w wysokości 2.663.200 zł, przypadające do spłaty raty pożyczek długoterminowych i wykup obligacji komunalnych. Zaplanowano nadwyżkę budżetową w kwocie 2.663.200 zł. W trakcie roku budżetowego 2020 dokonano zmian w planie budżetu miasta uchwałami Rady Miasta i zarządzeniami Burmistrza Miasta. Po zmianach dokonanych w trakcie roku wykonanie budżetu przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Plan	Wykonanie	% wykonania
Dochody:	109 575 617,00	116 551 697,76	106%
dochody bieżące	80 618 328,00	87 635 662,29	109%
dochody majątkowe	28 957 289,00	28 916 035,47	100%
Wydatki:	106 912 417,00	111 106 389,91	104%
wydatki bieżące	80 599 077,00	85 844 862,09	107%
wydatki majątkowe	26 313 340,00	25 261 527,82	96%
Nadwyżka	2 663 200,00	5 445 307,85	204%
Przychody		1 674 283,12	
Rozchody	2 663 200,00	763 200,00	

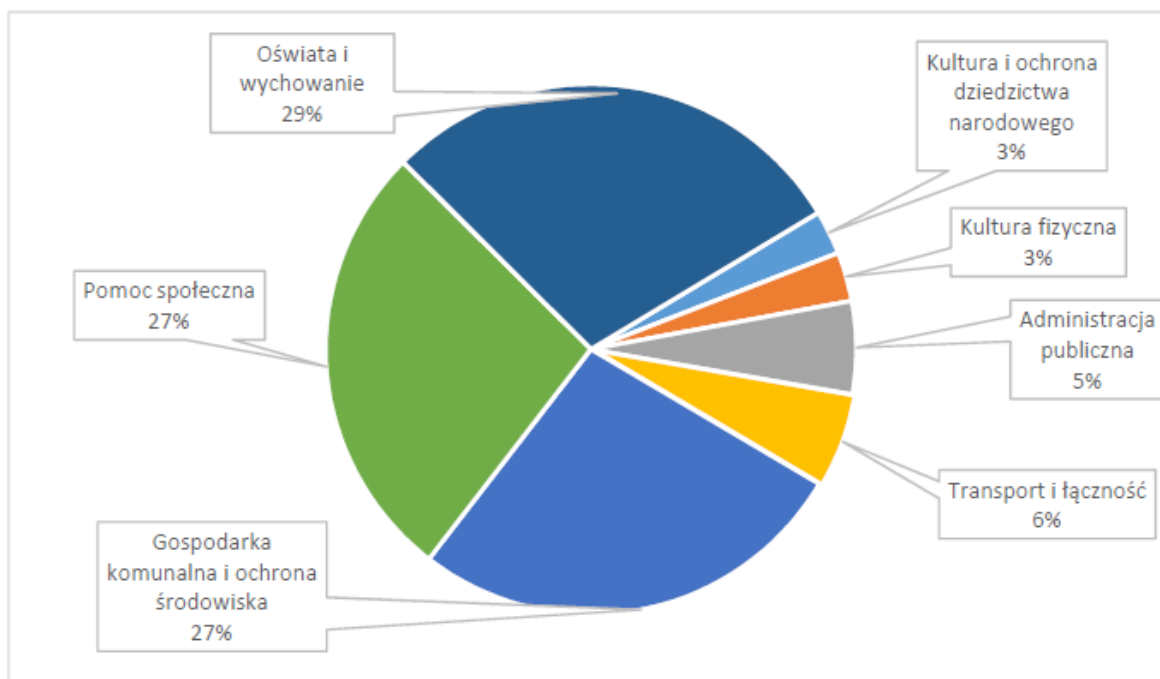
Poniżej na wykresie przedstawiono strukturę dochodów budżetu Miasta Tomaszów Lubelski w 2020 roku

Największą pozycję dochodów budżetu stanowiły dotacje z budżetu państwa na zadania zlecone i własne w kwocie 28388180,40 zł, tj. 24,36% dochodów ogółem. Następne pozycje dochodów w kolejności stanowią dochody własne w kwocie 25257601,16 zł (21,76%), subwencje w kwocie 19244834,00 zł (16,51%), udziały w podatku PIT i CIT w kwocie 17848045,20 zł (15,31%). Dwie ostatnie grupy dochodów to dotacje na realizację programów i projektów ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej i z budżetu państwa łącznie ze środkami z funduszy celowych na inwestycje w kwocie łącznej 10854400,29 zł (9,31%) oraz dotacje majątkowe i dochody majątkowe w tym realizowane na podstawie porozumień z

jednostkami samorządu terytorialnego i z administracją rządową kwota 14958636,71 zł (12,83%).

Poniżej na wykresie przedstawiono strukturę wydatków budżetu Miasta Tomaszów Lubelski w 2019 roku według głównych działów klasyfikacji budżetowej

Największą pozycję wydatków miasta stanowią wydatki na oświatę 32129974,72 zł tj. 28,92% ogółu wydatków oraz wydatki przeznaczone na pomoc społeczną i rodzinę 30002554,70 zł, tj. 27,00 % ogółu wydatków. Trzecia co do wielkości pozycja wydatków dotyczy gospodarki komunalnej i jest to kwota 29985763,02 zł tj. 26,99 % ogółu wydatków. Kolejne pozycje dotyczą administracji publicznej kwota 6275188,16 zł tj. 5,65 % ogółu wydatków, kultury fizycznej kwota 3312638,51 zł tj. 2,98% ogółu wydatków, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego kwota 3011207,01 zł tj. 2,71% oraz transportu i łączności kwota 6389063,79 zł tj. 5,75% ogółu wydatków.

Planowana nadwyżka budżetu za 2020 roku miała wynosić 2663200,00 zł natomiast faktycznie na dzień 31.12.2020 rok wyniosła 5445307,85, czyli wypracowano większą nadwyżkę o kwotę 2782107,85 zł , co jest wynikiem prowadzenia racjonalnej gospodarki finansowej. Nie były planowane na 2020 rok *przychody budżetu*, natomiast zostały wykonane w kwocie 1674283,12 zł i obejmowały:

- niewykorzystane środki pieniężne, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 8 ustawy

o finansach publicznych w kwocie 128453,54 zł
- wolne środki jako nadwyżka środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu miasta, wynikająca z rozliczeń kredytów i pożyczek z lat ubiegłych zaplanowane w kwocie 1545829,58 zł.

Łączna kwota długu Gminy Miejskiej na koniec 2020 roku /z zobowiązaniami wymagalnymi – 2.392,08 zł / wynosi 22.683.857,08 zł.

Szczególną zasadą towarzyszącą wykonaniu budżetu za 2020 rok jest osiągnięcie zysku operacyjnego w kwocie 1790800,20 zł. Stanowi on różnicę między dochodami bieżącymi /87635662,29 zł/, a wydatkami bieżącymi /85844862,09 zł/ i wskazuje, że Miasto Tomaszów Lubelski było w stanie pokryć bieżące wydatki z bieżących dochodów, a nawet część dochodów bieżących przeznaczyć na spłatę długoterminowych zobowiązań finansowych i na poczet zadań inwestycyjnych.

9. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych

Obszar zdegradowany na terenie Miasta Tomaszów Lubelski Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji obszar zdegradowany charakteryzuje się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz stanem kryzysowym, w co najmniej jednej ze sfer dotyczących zjawisk gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno - funkcjonalnych lub technicznych. Ponadto ust. 2 wskazuje, że „obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno -funkcjonalnych lub technicznych”. Na podstawie przeprowadzonego audytu gminnego wyznaczono obszar zdegradowany, na który składają się jednostki referencyjne charakteryzujące się problemami w sferze społecznej, przy jednoczesnym występowaniu problemów przynajmniej w jednej innej sferze oraz największą liczbą zidentyfikowanych negatywnych zjawisk, tj. ≥ 18 . Zgodnie z przedstawionymi założeniami obszar zdegradowany na terenie Miasta Tomaszów Lubelski obejmuje jednostki:

10. Obszar rewitalizacji

Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Tomaszów Lubelski Zgodnie z art. 10 ust. 1 i 2 ustawy o rewitalizacji obszar rewitalizacji to „obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację (...). Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic”. W związku z art. 10 ww. ustawy wyznaczony został obszar, na którym występuje wysokie natężenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, a jednocześnie mający istotne znaczenie dla rozwoju gminy i planowane jest na nim przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych. W wyniku przeprowadzonej diagnozy w podziale na jednostki referencyjne gminy i delimitacji obszaru zdegradowanego, wyznaczono podobszary rewitalizacji:

Obszar i podobszary nie przekraczają limitów określonych w art. 10 ust. 2 ustawy o rewitalizacji. Lokalizację obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego przedstawia załącznik nr 2

Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się wysokim natężeniem negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz technicznej. Potwierdza to analiza ilościowa (wskaźnikowa) zobrazowana w powyższym tekście

Zgodnie z Instrukcją przygotowywania programów „wymagane jest wskazanie, że wyznaczony zgodnie z Wytycznymi Ministra obszar rewitalizacji charakteryzuje się także minimum 4 wymienionymi wskaźnikami. Wyznaczony obszar rewitalizacji na terenie Miasta Tomaszów Lubelski charakteryzuje się następującymi wskaźnikami, dla których wartości są mniej korzystne niż wartości referencyjne dla województwa lubelskiego

Analiza jakościowa – charakterystyka negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

11. Charakterystyka negatywnych zjawisk sfera społeczna

1. Niski przyrost naturalny oraz niekorzystne saldo migracji na pobyt stały wg faktycznego miejsca zamieszkania.

2. Wysoki udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w tym długotrwale bezrobotnych).

3. Wysoka liczba osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej.

4. Występowanie patologii społecznych – alkoholizm, przemoc w rodzinie i przestępczość.

Charakterystyka negatywnych zjawisk sfera gospodarcza

Niski stopień przedsiębiorczości mieszkańców, w szczególności ludzi młodych.

2. Niewielka ilość podmiotów gospodarczych.

3. Brak podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych.

Charakterystyka negatywnych zjawisk sfera przestrzenno funkcjonalna

1. Niewystarczająca infrastruktura drogowa.

2. Bariery architektoniczne i urbanistyczne do osób starszych i niepełnosprawnych.

3. Niedostateczne wyposażenie przestrzeni publicznych w infrastrukturę społeczną, kulturalną, sportową i rekreacyjną.

4. Degradacja techniczna i niedostateczne wykorzystanie obiektów zabytkowych.

5. Brak wykorzystania obszarów chronionych o szczególnych walorach przyrodniczych przy kształtowaniu przestrzeni publicznych

Charakterystyka negatywnych zjawisk sfera techniczna

1. Niska efektywność energetyczna i degradacja techniczna części budynków, w szczególności na osiedlach popegeerowskich.

2. Brak zagospodarowania terenów na użytki ekologiczne - nowa forma parków miejskich na cele rekreacyjne.

3. Brak zagospodarowania centrum miasta

Charakterystyka negatywnych zjawisk sfera środowiskowa

1. Niska świadomość społeczna w zakresie ekologii.
2. Niedostateczne wykorzystanie alternatywnych źródeł energii.
3. Zanieczyszczenie wody w rzekach spowodowane wprowadzaniem zanieczyszczeń

Z uwagi na istniejącą substancję mieszkaniową (w tym o charakterze socjalnym), obszar ten wykazuje wysoką kumulację problemów związanych z wykluczeniem społecznym oraz niedostosowaniem do potrzeb mieszkańców świadczonych usług społecznych. Zauważa się również niewystarczającą aktywność oraz świadomość ekologiczną społeczności lokalnej, dlatego należy podjąć kompleksowe działania niwelujące wskazane powyżej najważniejsze problemy

Aktualizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Rozwoju Miasta Tomaszów Lubelski przedstawia wnikliwą analizę SWOT

Analiza SWOT - uwarunkowania społeczno – gospodarcze dotyczące gminy miejskiej Tomaszów Lubelski.

Mocne strony

1. Zasoby instytucjonalne miasta; 2. Zasoby finansowe miasta; 3. Potencjał ludzki; 4. Lokalny patriotyzm; 5. Aktywność obywatelska mieszkańców; 6. Zasoby infrastrukturalne; 7. Bogata sieć placówek handlowych i obiektów gastronomicznych; 8. Współpraca międzyinstytucjonalna; 9. Wysokiej jakości usługi komunalne; 10. Świadomość społeczna dotycząca istniejących problemów i potrzeb społecznych; 11. Przedsiębiorczość mieszkańców; 12. Istniejąca strategia rozwoju miasta; 13. Strategia rozwoju mieszkalnictwa; 14. Profesjonalna kadra instytucji społecznych na terenie miasta (MOPS, PCPR, Świetlica Środowiskowa „Krokus”, OIK, PCK); 15. Bardzo dobrze rozwinięta sieć organizacji pozarządowych działających na terenie miasta i regionu; 16. Rozwinięta sieć żłobków, przedszkoli, szkół podstawowych oraz szkół zawodowych i średnich; 17. Szpital wraz licznymi oddziałami specjalistycznymi; 18. Instytucje zajmujące się dziećmi oraz młodzieżą z upośledzeniami umysłowymi oraz autyzmem (Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy oraz Ośrodek Rehabilitacyjno-SkolnoWychowawczy); 19. Atrakcyjne walory turystyczne, krajobrazowe oraz kulturowe miasta oraz okolic; 20. Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych; 21. Bogata

oferta instytucji kultury zapewniająca integrację społeczną i kulturową mieszkańców (Miejska Biblioteka Publiczna, Tomaszowski Dom Kultury); 22. Poprawa infrastruktury użytkowej i cyfrowej dostosowującej instytucje kultury do potrzeb różnych grup wiekowych odbiorców, co zapewnia integrację międzypokoleniową ; 23. Funkcjonowanie na terenie miasta licznych instytucji związanych z przeciwdziałaniem bezrobociu i wykluczeniu społecznemu (Powiatowy Urząd Pracy, Ochotniczy Hufiec Pracy) ; 24. Liczne inwestycje samorządu miejskiego w poprawę infrastruktury komunikacyjnej (sieć nowych chodników, dróg gminnych) zapewniającej bezpieczeństwo mieszkańcom ; 25. Rewitalizacja centrum wraz z przyległymi ulicami i chodnikami w celu przewrócenia historycznej i kulturowej roli tej części miasta; 26. Rewitalizacja parku miejskiego w celu stworzenia mieszkańcom nowoczesnego i funkcjonalnego miejsca rozrywki i odpoczynku; 27. Unikalne zabytki budownictwa sakralnego oraz architektury ; 28. Inwestycje miasta w nowoczesne technologie (Internet światłowodowy) ; 29. Zainstalowanie kamer monitoringu w kluczowych miejscach w celu poprawy bezpieczeństwa ; 30. Wykorzystanie nowoczesnych technologii w celu promocji miasta i regionu; 31. Duża liczba imprez sportowych o wysokiej randze; 32. Informatyzacja instytucji - celem jest usprawnienie działania administracji publicznej (szersza dostępność dla niepełnosprawnych) ; 33. Liczne inwestycje w infrastrukturę publiczną w celu poprawy dostępności instytucji kultury dla osób niepełnosprawnych (windy w Miejskiej Bibliotece Publicznej, liczne podjazdy dla niepełnosprawnych i matek z wózkami).

Słabe strony

1. Niedostateczne zaangażowanie osób bezrobotnych w poszukiwanie pracy; 2. Brak empatii i bierność społeczna; 3. Niskie wynagrodzenia za pracę, nie odpowiadające aktualnym potrzebom; 4. Mało konkurencyjne zróżnicowanie rynku pracy; 5. Uzależnienia; 6. Demografia; 7. Brak zakładu opiekuńczo-leczniczego; 8. Brak Domu Pomocy Społecznej, 9. Brak domu dziecka; 10. Brak szkolnictwa wyższego; 11. Niedostateczna oferta szkół zawodowych oraz technicznych skierowana do pracodawców oraz przedsiębiorców; 12. Brak kształcenia w deficytowych zawodach; 13. Brak hostelu przy OIK-u; 14. Brak ogrzewalni dla bezdomnych; 15. Niedobór miejsc noclegowych o niższym standardzie.

Szanse

1. Ścisła współpraca samorządu miejskiego z instytucjami wojewódzkimi i rządowymi; 2. Rządowe programy prorodzinne, 3. Zewnętrzne źródła finansowania inwestycji na terenie miasta; 4. Aktywizacja osób starszych dzięki funkcjonowaniu licznych narzędzi związanych z funkcjonowaniem w mieście instytucji pośrednictwa pracy; 5. Współpraca miasta z okolicznymi samorządami gminnymi oraz powiatem; 6. Fundusze strukturalne; 7. Dogodne położenie miasta na trasie międzynarodowej; 8. Wybitne osobowości związane z Tomaszowem Lubelskim; 9. Wspólne inicjatywy miasta oraz

organizacji pozarządowych; 10. Możliwość wykorzystania istniejącej infrastruktury oraz zasobów ludzkich w kontekście inwestycji zewnętrznych; 11. Wykorzystanie walorów ekologicznych, krajobrazowych oraz turystycznych regionu; 12. Utworzenie z miasta centrum Roztocza; 13. Nawiązywanie kontaktów z nowymi miastami partnerskimi w celu promocji, poprawy zatrudnienia, zawarcia wspólnych inwestycji oraz rozpoznawalności; 14. Wykorzystanie bogatej oferty sportowo rekreacyjnej szczególnie w dziedzinie rozwijania zainteresowań mieszkańców sportami zimowymi i lekkoatletyką; 15. Poprawa legislatury państwowej w dziedzinie funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej; 16. Lokalny Program Rewitalizacji poprawiający w sposób znaczący bazę mieszkaniową oraz infrastrukturalną obszarów zdegradowanych; 17. Przywrócenia szkolnictwa wyższego; 18. Wzrastająca rola miasta jako ośrodka integrującego lokalne samorządy; 19. Bliskość przejścia granicznego zapewniającego rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Zagrożenia

1. Starzenie się społeczeństwa; 2. Rosnące rozwarstwienie społeczeństwa; 3. Brak dostatecznej infrastruktury komunikacyjnej (kolej, port lotniczy); 4. Wzrost ruchu samochodowego w centrum miasta; 5. Zanieczyszczenie środowiska naturalnego; 6. Odptyw młodych oraz osób wykształconych z miasta; 7. Brak szpitalnego systemu dla przewlekle chorych; 8. Brak wysoko specjalistycznej opieki medycznej; 9. Wzrastający poziom uzależnień; 10. Niedostateczne wywiązywanie się części rodziców ze swych obowiązków opiekuńczo-wychowawczych; 11. Niezadowalający poziom rozwoju infrastruktury społecznej; 12. Wzrost agresji wśród dzieci i młodzieży.

Koncepcja rewitalizacji wpisuje się bezpośrednio w obszar - Rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej oraz dziedzictwa kulturowego oraz kierunki działań:

Integracja i aktywizacja społeczności wiejskich m.in. poprzez poprawę stanu bezpieczeństwa na terenach miejskich, współpracę z Policją i mieszkańcami; 6.3 Zaspokojenie potrzeb społecznych oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego poprzez m.in. wspieranie przedsięwzięć służących właściwemu gospodarowaniu naturalnym dziedzictwem miasta, tworzenie punktów kultywowania tradycji, upowszechnienie dziedzictwa kulturowego (kultywowanie tradycyjnych wartości, potraw, muzyki, tradycyjnych strojów i zawodów, eksponowanie charakterystycznej architektury, miejsc historycznych i kulturowych), ochrony dóbr kultury materialnej, zapewnienie opieki osobom starszym i samotnym czy wspieranie przedsięwzięć zmierzających do aktywizacji zawodowej mieszkańców;

Modernizacja przestrzeni miejskiej m.in. poprzez rozwój przetwórstwa rolnospożywczego,• popularyzację źródeł energii przyjaznych środowisku, renowację i rozwój śródmieścia miasta oraz dziedzictwa architektonicznego czy poprawa ładu przestrzennego.

Ponadto koncepcja rewitalizacji wpisuje się również w następujące obszary Strategii: Obszar Rozwój rynku lokalnego. • Obszar Turystyka i agroturystyka. • Obszar Ochrona zdrowia i zabezpieczenie społeczne. • Obszar Kapitał społeczny. • Obszar Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej w warunkach zrównoważonego rozwoju

Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, wyznaczony do rewitalizacji obszar powinien cechować się nie tylko szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, ale też musi mieć istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Zgodnie z diagnozą szans obszary zdegradowane odznaczają się szczególnym nagromadzeniem dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Obszary rewitalizacji odznaczają się problemami społecznymi, co powoduje gromadzenie się konfliktów rozwojowych i wielu sprzeczności, które prowadzą do degradacji w sferze technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej oraz kryzysu społeczno-gospodarczego. Potrzeby rewitalizacyjne wskazane na etapie diagnostycznym podobszarów rewitalizacji skupiają się w szczególności na pobudzeniu aktywności społeczno-gospodarczej lokalnej społeczności. Dodatkowo wskazywano objęcie wsparciem zdegradowane przestrzenie i obiekty poprzez zaadaptowanie i wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę turystyczną, rekreacyjną i sportową. Celem działań jest wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego do stworzenia warunków wzrostu dochodów mieszkańców, rozwoju przemysłu czasu wolnego oraz zwiększenia atrakcyjności i bezpieczeństwa obszarów wskazanych do rewitalizacji. Potencjały i zasoby obszaru rewitalizacji pokazują, iż obszar ten ma istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego miasta, szczególnie w sferze społecznej, w której zidentyfikowano najwięcej problemów. Wszelkie działania rewitalizacyjne podjęte w celu zniwelowania negatywnych zjawisk kryzysowych na

wyznaczonych podobszarach będą oddziaływać na teren całego miasta, wpływając tym samym na poprawę jakości życia jej mieszkańców.